

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kultuurhariduse osakond

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja

Dagmar Riet

HELMESTIKANDI ÕPETAMINE III KOOLIASTMES

ISESEISVA TÖÖ JUHENDID

Magistritöö

Juhendaja: Tiia Pedastsaar, PhD

Kaitsmisele lubatud.....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2019

RESÜMEE

Helmetikandi õpetamine III kooliastmes. Iseseisva töö juhendid

Muutuvas maailmas on tähtsal kohal pärandkultuuri säilitamine teadmiste ja oskuste näol. Üheks pärandkultuuri osaks on olnud helmetikand, millega kaunistasid meie esivanemad oma rõivaid. Helmetikand väärib tutvustamist ja õpetamist nii vaimse kui ka ainelise kultuuri kontekstis.

Loov- praktilise magistritöö eesmärk oli uurida kaasaegset lähenemist õppimisele ja õpetamisele, iseseisva töö juhendamist ja nõudeid juhenditele. Uuritud teooriast lähtudes töötati välja tööjuhendid helmetikandi tutvustamiseks ja õpetamiseks käsitöö aines III kooliastmes.

Tööjuhendite koostamisel toetuti riiklikule õppekavale ning käsitöö ja kodunduse ainekavale. Juhendite väljatöötamisel järgiti, et loodud juhendid oleks selgesõnalised, arusaadavad, jõukohased ja huvipakkuvad. Tööjuhenditega on taotletud, et õppija osaleks aktiivselt õppimisprotsessis. Juhenditega arendatakse iseseisvat mõtlemist ning iseseisva töö oskust. Juhendid tutvustavad helmetikandit ja erinevaid tikkimismeetodeid. Koostatud tööjuhendeid hindasid eksperdid ja õpilased. Saadud hinnangute tulemusena viidi tööjuhendites sisse muudatusi. Loodud tööjuhendeid saavad õpetajad kasutada helmetikandi õpetamiseks ja tutvustamiseks käsitöö tundides. Tööjuhendeid saab kasutada väljatrükituna ja elektrooniliselt.

Võtmesõnad: käsitöö õppematerjal, helmetikand, iseseisev töö, III kooliaste.

RESUME

Teaching beads embroidery in 3RD school level independent work manuals

In a changing world it is important to preserve our culture traditions by the knowledge and skills. The beads embroidery is one part of our heritage, our ancestors decorated their garments with that technique. The beads embroidery deserves to be introduced and taught in the spiritual and material culture context.

The aim of the creative-practical master's thesis was to study a modern approach to learning and teaching, supervision of independent work and requirements for their manuals. For introducing and teaching beads embroidery in 3rd school level I worked out manuals based on the theory research.

During the process of creating the manuals I was guided by the national curriculum and the curriculum of crafts and home economics. The manuals were developed in such a way that they have to be clear, understandable, feasible and interesting. The manuals have been created to involve the learner actively into the learning process. The manuals should develop self-contained thinking and independent work skills. They introduce beads embroidery and various embroidery methods.

The created manuals were evaluated by experts and students. As a result some changes were made in the manuals. Teachers can use these manuals for teaching and introducing beads embroidery in handicraft lessons. The manuals can be printed out or used as electronic worksheets.

Keywords: handicraft study materials, beads embroidery, independent work, 3rd school level.

SISUKORD

SISUKORD	4
SISSEJUHATUS	6
1.HELMESTIKAND KUI RAHVUSKULTUURI OSA	8
1.1. Helmestikand kui kaunistuselement.....	9
1.2. Helmestikand kui rahvuskultuuri osa põhikooli riiklikus õppekavas ja tehnoloogia ainekavas.....	11
1.3. Õppematerjalide vajalikkus helmestikandi õpetamiseks	14
2.MUUTUNUD ÕPIKÄSITUS.....	17
2.1. Iseseisev töö ja selle juhendamine	21
2.2. Nõuded iseseisva töö juhenditele.....	24
3.TÖÖJUHENDID HELMESTIKANDI ÕPETAMISEKS III KOOLIASTMES	28
4.METOODIKA	34
4.1. Valim	34
4.2. Andmete kogumine.....	36
4.3. Protseduur	37
5.EKSPERTHINNANGUTE TULEMUSED	38
5.1. Õpilaste tagasiside hinnangulehe kaudu	38
5.2. Täiendused ja parendused õpilaste soovitusel	45
5.3. Ekspertide tagasiside analüüs	45
5.4. Täiendused ja parendused ekspertide soovitusel	47
KOKKUVÕTE	50
KASUTATUD ALLIKAD	53
TÖÖJUHENDITES KASUTATUD ALLIKAD	57
LISAD.....	58
Lisa 1 Helmestega rahvarõivaste kaunistamine.....	58

Lisa 2 Kavandamine	62
Lisa 3 Helmekaupa tiheda pinna tikkimise õpetus	63
Lisa 4 Helmekee kaupa tikkimine ettejoonistatud joone järgi.....	66
Lisa 5 Helmestikandiga kõrvarõngad	69
Lisa 6 Helmestikandiga käevõru.....	72
Lisa 7 Helmestikandiga kaelaehe	75
Lisa 8 Hinnanguleht õpilastele	78
Lisa 9 Küsimused ekspertidele	79
LIHTLITSENTS	80

SISSEJUHATUS

Globaliseeruvast maailmas on väikesel rahvusel järjest raskem säilitada oma eripära ja rahvuslikku identiteeti. Võimaluse selleks annab tugev side eelnenud põlvkondade poolt loodud ja talletatud teadmistest pärandkultuurist. Teadmiste hääbumise vältimiseks ja edasi pärandamiseks tulevastele põlvedele on oluline järjepidev pärandkultuuri säilitamine nii esemelise kui teadmiste ja oskuste kujul.

Ühiskond muutub üha multikultuursemaks. Inimesed reisivad palju ja korjavad maailma eri paigust, erinevate rahvaste rahvuskultuuri osi etnograafiliste esemete ja suveniiridena. Lisaks sellele on noored mõjutatud popkultuurist, milles puuduvad ühele rahvusele omased elemendid. Seetõttu on oluline võimalikult vara tutvustada noortele just Eesti rahvakunsti.

Pärimuskultuuri õppimine saab alguse juba varajases lapsepõlvest, kus kodul on selle kujunemisel suur roll. Kodu kõrval aitab rahvakultuuri säilimisele kaasa lasteaed, kool ja huviringid. Põhikoolil on hariv ja kasvatav ülesanne, kus õpetatakse väärtustama eesti kultuuritraditsioone ja kultuurilise identiteedi kujunemist. Eesti kooli ülesanne on seista eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise ja arengu eest (PRÕK, 2011).

Hellestikand on üks osa pärandkultuurist, mida kasutasid meie esivanemad rõivaste kaunistamisel. Hellestikandit on võrdlemisi vähe kajastatud ning olemasolevad õppematerjalid on pinnapealsed ja loodud pigem täiskasvanud õppijale. Sellest tulenevalt töötati välja tööjuhendid hellestikandi õpetamiseks.

Antud loov-praktilise magistritöö eesmärk oli välja töötada tööjuhendid hellestikandi õpetamiseks III kooliastmes ning kontrollida nende sobivust iseseisval õppimisel.

Töös püstitati järgmised uurimusküsimused:

1. Kuidas leiab hellestikandi õpetamine kajastust PRÕK-i käsitöö ainekavades ja õppematerjalides?
2. Kuidas koostada oskuste iseseisvaks õppimiseks tööjuhendeid?

3. Kuidas hindavad loodud tööjuhendeid eksperdid?

4. Kui otstarbekad ja inspireerivad on loodud tööjuhendid õpilaste silmis?

Eesmärgi saavutamiseks ja uurimusküsimustele vastuste saamiseks töötati läbi teemakohane kirjandus, mis järel töötati välja tööjuhendid helmestikandi õpetamiseks III kooliastmes.

Antud töö koosneb viiest peatükist. Esimeses peatükis käsitletakse pärandkultuuri olemust ja helmestikandi osa selles. Uuritakse rahvakultuuri tähtsust põhikooli riiklikus õppekavas ja tehnoloogia ainekavas. Analüüsitakse olemasolevaid allikaid helmestikandi õpetamiseks ning eelnevaid uuringuid, mis on läbi viidud olemasolevatest õppevaradest. Tuginedes läbi töötatud materjalidele võib väita, et õpetajad tunnevad puudust õppevahenditest (Henno & Granström 2012; Irbo 2011; SA Innove 2016). Teises peatükis käsitletakse kaasaegset lähenemist õppimisele ja õpetamisele, iseseisvat tööd ja selle juhendamist ning nõudeid juhenditele. Uue õpikäsituse kohaselt on ainealaste teadmiste kõrval olulised aineülesed teadmised, enesejuhtimine, oskus kriitiliselt kasutada ja valida infot ning koostööoskus. Õpieesmärkidena tuuakse välja muuhulgas õpioskus ja eneseregulatsioonioskus. (Õpikäsitus 2018; Õpikäsitusest ja selle muutumisest 2017) Neid oskusi saab arendada õpilaste iseseisva töö tegemisel tööjuhendi järgi. Tööjuhend on kooskõlas riikliku õppe ja ainekavaga ning arvestab õpilaste eelteadmistega. Tööjuhend peab olema sõnastatud konkreetset ning võimaldama liikuda uutele allikatele ja teadmistele, et arendada õpilastes iseseisvat mõtlemist ja iseseisvat töötamise oskust. (Käis 2018; Läänemets 2000; Kalberg & Pärtelpoeg 2012) Läbitöötatud teooriast lähtudes töötati välja tööjuhendid helmestikandi õpetamiseks III kooliastmes. Kolmas peatükk kirjeldab loodud tööjuhendeid, õpieesmärke ja saavutatavaid õppetulemusi. Juhendite loomisel seati endale eesmärgiks, et juhendid arendaksid läbi praktilise töö õpilastes iseseisva töö oskust, iseseisvat mõtlemisoskust ja eneseregulatsiooni oskust. Neljas peatükk käsitleb töö metoodilist osa. Valimi moodustasid eksperdid ja õpilased, kes andsid oma hinnangu loodud tööjuhenditele. Viie eksperdiga viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu ja üheksa õpilast täitsid tööjuhendite kohta hinnangulehe. Viies peatükk toob välja antud uurimuse tulemused, kirjeldab tööjuhenditesse sisse viidud muudatusi, mida soovitasid õpilased ja eksperdid. Magistritööd lõpetab kokkuvõtte, töölisades tuuakse välja loodud tööjuhendid.

1. HELMESTIKAND KUI RAHVUSKULTUURI OSA

Igal rahvusel on oma kultuuripärand, mida antakse põlvest põlve edasi ja mille püsijäämine on meile kui rahvusele tähtis. Need on teadmised, oskused ja tavad, mis seovad meid ühtseks kogukonnaks. See on seos meie minevikuga ja teadmised sellest, kust me tuleme. Need on olnud meie esivanematele nii tähtsad, et neid on antud edasi mitmeid põlvkondi kindlustamaks nende püsijäämine. Kultuuripärand jaguneb kaheks: vaimne- ja aineiline kultuur. Ainelise kultuuri moodustavad rahvakunst, riided, ehitised, paigad jne. Vaimse kultuuripärandi hulka kuuluvad kombed, tavad, oskused, teadmised ning nendega seotud tööriistad jms. (Vaimne kultuuripärand Eestis 2015, lk 4; Aineiline ja vaimne kultuuripärand. *s.a.*)

Muutuvas maailmas on tähtis, et olulised teadmised saaks edasi antud noorematele põlvkondadele, et nii kindlustada nende püsijäämine kogukonnas (ibid). Mida väiksem on rahvus, seda olulisem on teadmiste edasiandmise järjepidevus. Kultuuripärandi säilimist toetab põhikooli riiklik õppekava (edaspidi PRÕK). Kool on koht, kus alustatakse seda tööd süsteemselt. Põhihariduse üldosa eesmärgiks on, et õpilasest areneks täisväärtuslik kodanik, kes tähtsustab üldinimlikke- ja ühiskondlikke väärtusi ning väärtustab eesti- ja maailma kultuuripärandit. (PRÕK 2018) Kultuurilise identiteedi kujundamine on aineülene teema, mida käsitletakse läbivalt kogu haridustee jooksul, et arendada õpilaste kultuuriteadlikkust. (Vaimne kultuuripärand Eestis 2015, lk 26)

Rahvakunst on eesti traditsioonilise talurahvakultuuri osa, mis hõlmab tarbeesemeid, tööriistu, rõivaid, mööblit, hooneid jm, ning nende valmistamis- ja kaunistusviise. (Digiõppevaramu 2019) Rahvakunsti juurde kuulub rahvarõivas, eesti maarahva rõivastus, mis on kujunenud sajanditepikkuse arengu ja loomingu tulemusena. Rõival oli keha kattev ja märgiline funktsioon, need näitasid kandja seisust, päritolu ja eluetappe jms. Rahvarõiva komplekt koosneb üksikesemetest, rõivaosad, ehted ja aksessuaarid, mis moodustavad koos terviku. (Jürgen 2015, lk 22; Raud 2016, lk 11)

Rahvarõiva ilu esile toomiseks on kasutatud palju erinevaid tehnikaid ja kaunistamisviise. Üheks viisiks oli helmestikandiga esemete kaunistamine, mis näitas nii piirkondlikku eripära, kuid rõhutas ka rahvuslikkust.

1.1. Helmestikand kui kaunistuselement

Oma töös toon välja helmestikandi kui kaunistuselemendi, mis on kuulunud eestlaste rahvakunsti juurde. Arvatavasti sai helmestikand alguse keede kandmisest kaelas. Algselt kanti klaaspärlite asemel kaelas luu-, kivi- ja puutükikesi ning seemneid. (Tõnismann 2007, lk 283) Ehetele omistati kaitsemaagiline jõud, et kurja eemal hoida (Pink 2005, lk 104). Helmeid on valmistatud erinevatest materjalidest nagu savist, portselanist, türkiisist jne, kõige enam olid kasutusel klaasist helmed. Helmeid hinnati kõrgelt kui vahetuskaupa ja valuutat. (Tõnismann 2007, lk 283) Helmekee kandmine oli tavaks ka Eestis, kus see oli kohustuslik ehe. Kee koosnes mitmevärvilistest klaashelmestest ja seda kanti ühe või kahe ringina ümber kaela. Keed kanti kaelas väikesest tüdrukust peale, ning sellega mindi ka hauda. (Jürgen 2015, lk 104, 105; Raud 2016, lk 147)

Helmestikandit kasutasid vanad kultuurrahvad rõivaste kaunistamisel (Soone 1988, lk 92). Helmestega rõivaste kaunistamisest Eestis on teateid alates 11. sajandist. Siksälä kalmistu väljakaevamiste käigus leiti naiste peapärgi, millel oli kasutatud kollaseid helmeid. Helmed olid lükitud nõörile ning kinnitatud helmeridadena pärjale. (Rätsepso 2013, lk 6)

17. sajandi teisel poolel kasvas helmestikandi populaarsus, mille tehnika on omapärane ja helmed võivad asetseda harvalt või tihedalt üksteise kõrval. Tavalisemad tikkimismeetodid olid helmeste kinnitamine ükshaaval, kus iga pärl lükiti eraldi niidile ning kinnitati eelpistega riide külge. Kiiremaks ja kergemaks võimaluseks oli terve niiditäie helmeste põimimine kangal mustriks ning siis nende kinnitamine riidele pistete abil. Tiheda tikandi tegemiseks tikiti helmed ühekaupa tihedalt üksteise kõrvale ja kinnitati gobeläänipiste taolise pistega riidele, moodustades mitmesuguseid lill-ja geomeetrilisi ornamente. (Soone 1988, lk 92; Tõnismann 2007, lk 284)

Eesti rahvarõivastel kasutatavast helmestikandist on teateid 16. ja 17. sajandist, kus seelikute (ümbrikute) alläärt kattis helmestikandis kaunistusriba: *helmetari*, *kudrustükk*, *kõverik* (Karjatse & Kadajas 2012, lk 20). Helmestega seeliku ehtimist said lubada endale jõukamad talunaised. Värvilised helmed tikiti punasele kalevile, moodustades nendest lillelisi mustreid, kaunistatud riba õmmeldi ümbriku külge. (Eesti rahvarõivad 2016; Karjatse & Kadajas 2012, lk 20) Äramärkimist vajavad ka Muhumaal kasutusel olnud pruudipõlled, mida Manninen (2009, lk 277) nimetab erilisteks, kuna põlled olid kaetud värvilise pärlkirjaga. Mulgimaal lisati helmeid pearäti maalile, et anda sellele reljeefset helki (Jürgen 2015. lk, 297).

Laiema leviku sai helmestikand 19. sajandil, sellel perioodil kaunistati lahttaskuid, tubakakotte ja vöösid. (Astel 1998, lk 219, 223) Helmestega tikitud vööd olid jõukuse ja uhkuse tunnuseks ning neid kandsid mehed nii traditsioonilise rahvarõivaga kui ka linnamoelise rõivaga kuni 20. sajandi alguseni. Vööde alusmaterjaliks on pargitud nahariba, mille peale on pandud linane riie või kanvaa. Ornament on tikitud kangale joonise järgi ja pind on helmeid tihedalt täis tikitud (*ibid*, lk 223, 225).

Ülli Kont (2013) on uurinud oma magistritöös helmevööde väärtusi ja leidnud, et helmevööd on tähtsad oma ajaloolise väärtuse poolest, kuna nende vanuseks võib lugeda umbes 200 aastat. Esteetilise väärtuse annab vöödele see, et need olid kaunid, hinnalised ja meisterlikult valmistatud. Sotsiaalse väärtuse tagab vööle see, et neid on valmistatud läbi mitme põlvkonna ning vöödel on olnud oma kandmistavad, valmistamisviisid ja kinkimisega seotud kombed.

Tähtsal kohal on erinevate tehnikate järjepidev õpetamine tulevastele põlvedele, et teadmised ning oskused saaksid edasi kantud. Lisaks teistele käsitöoliikidele on kuulunud üheks pärandkultuuri osaks helmestikand, mis väärib tutvustamist ja õpetamist nii vaimse kui ka ainelise kultuuri kontekstis.

1.2. Helmestikand kui rahvuskultuuri osa põhikooli riiklikus õppekavas ja tehnoloogia ainekavas

Õppematerjalide koostamise aluseks on õppekava koos ainekavaga, mis arvestab kehtivaid haridusstandardeid, hariduslike eesmärgi ja indiviidi arengut (Läänemets 2000, lk 6). Selles peatükis käsitlet helmestikandit kui rahvakultuuri osa, selle osatähtsust põhikooli riiklikus õppekavas ning käsitöö ja kodunduse aines ning toon välja III kooliastme õppesisu ja õpitulemused.

Põhikooli riiklik õppekava

Põhikooli riiklik õppekava (PRÕK 2011) on määrus, mis kehtestab Eesti Vabariigi haridusstandardi ning seda rakendatakse kõigis üldhariduskoolides põhihariduse omandamiseks. PRÕK koosneb üldosast ja lisadest. Üldosas on välja toodud põhikooli alusväärtused, sihiseaded ja pädevused. Kooli ülesanne on luua eakohane, turvaline ja arendav õpikeskkond, mis toetab õpihimu ja õpioskusi ning aitab kaasa õpilase kasvamisele loovaks, kriitiliselt mõtleavaks, oma tegude eest vastutavaks kodanikuks, kes on valmis haridusteed jätkama ning elukestvaks õppeks. *Kasvatusel ja õpetusel pööratakse erilist tähelepanu eesti keele õppele ja eesti rahvuse, keele ning kultuuri säilimisele ja arengule.* Üldosas on välja toodud kaheksa pädevust. Pädevused on teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumid, ning neid kujundatakse kõigi õppeainete kaudu, tunni- ja koolivälises tegevuses. Pädevused on olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel ning nende kujunemist suunavad õpetajad omavahelises koostöös ja kodu ning kooli vahelises koostöös. *Üheks pädevuseks on kultuuri- ja väärtuspädevus, millega suunatakse õpilasi väärtustama inimestevahelisi suhteid, oma seotust ühiskonnaga ja loodusega, väärtustama kodumaa ja teiste maade kultuuripärandit ning hindama loomingut ja ilumeelt kujunemist.* „Tugeva põhiharidusega inimesed suudavad ühiskonnaga integreeruda ning aitavad kaasa Eesti ühiskonna jätkusuutlikule sotsiaalsele, kultuurilisele, majanduslikule ja ökoloogilisele arengule.“ (PRÕK 2011)

Ainevaldkond „Tehnoloogia“

Õppekava lisad sisaldavad ainevaldkondade- ja valikõppeainete kavasisid, läbivaid teemasid ning nende üldeesmärgi. Tehnoloogiaalvaldkonda kuuluvad: tööõpetus- õpe toimub 1-3 klassini (I kooliaste), tehnoloogia õpetus- õpe toimub 4-9 klassini (II ja III kooliaste) ning käsitöö- ja kodundus- õpe toimub 4-9 klassini (II ja III kooliaste). Ainekavas on välja toodud

õppeainete sisud, õppe- ja kasvatustöö eesmärgid ning taotlevad õpitulemused kooliastmete kaupa. (PRÕK 2014, lisa 7)

Tehnoloogiavaldkonna õppeainetes kujundatakse eakohaseid teadmisi, oskusi, väärtusi ja hoiakuid mis põhinevad traditsioonilisel ja nüüdisaegsel tehnoloogial. Luuakse seoseid ümbritseva elukeskkonna ning teiste õppeainetega, kus läbi praktilise tegevuse jõutakse arusaamisele, et teadmised on omavaheliselt seotud. Olulisel kohal on tehnoloogilise kirjaoskuse õpetamine, kus koos uuritakse ja arutletakse nähtuste ja olukordade üle ning ühendatakse loovmõttetöö ja käeline tegevus. (Tehnoloogia pädevus. *s.a.*)

I kooliastmes tööõpetuse tundides omandatakse käsitöö, kodunduse ja tehnoloogiaõpetuse algtõdesid ja esmaseid osaoskusi ning valdkonna- ja üldpädevusi. (PRÕK 2014, lisa 7)

II kooliastmes on õpilasel valida oma huve silmas pidades kas ta soovib valida õppeaineaks käsitöö ja kodunduse või tehnoloogia õpetuse. Õppeaasta jooksul vahetatakse õppegruppe 10% tundideks, nii et tehnoloogia asemel on käsitöö ja kodundus ning nende asemel tehnoloogia. (*ibid.*)

Käsitöö ja kodundus

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel kujundatakse nelja osaoskust: käsitöö, kodundus, tehnoloogiaõpetus vahetatud õpperühmades ja projektitöö. Käsitöötundides õpitakse erinevaid kohustuslikke tööliike: õmblemine, kudumine, heegeldamine ja tikkimine. Läbivate teemadena käsitletakse rahvakunstitehnikate aluseid, eseme kavandamist, materjali õpetust ning töö organiseerimist. *Üheks läbivaks teemaks on kultuuriline identiteet, kus tutvutakse esemelise kultuuri ja kommetega ning õpitakse kasutama rahvuslikke elemente kavandamisel.* (*ibid.*)

II kooliastmes keskendutakse töövõtete ja tehnoloogiate omandamisele ning juhendite või abimaterjalide kasutusoskuse arendamisele. III kooliastmes loomingulisele tööle, iseseisvale töökorraldamisele ning töö teostamist ideest tooteni (*ibid.*).

III kooliastme käsitöö ja kodunduse õppe- ja kasvatuseesmärgid (ibid.):

- õpilane tunneb töörõõmu üksi ja teistega koostöötamisest ning mõistab koostöö olulisust. Oskab arutleda töö ja tehnoloogiate muutumise üle. *Tunneb erinevaid materjale ja tehnikaid ning kasutab neid oma ideede ellu viimisel.* Kasutab erinevaid teabeallikaid info leidmiseks ning *väärtustab enda ja teiste maade kultuuripärandit.*

III kooliastme käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja õppesisu (ibid.):

Disain, kavandamine ja rahvakunst

Õpitulemused:

- *väärtustab rahvaste kultuuripärandit, tunneb eesti rahvuslikke käsitöötavasid ja kasutab etnograafilisi esemeid inspiratsiooniallikana. Kavandab omanäolisi esemeid ja märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi rõivastel.*

Õppesisu:

- *oskab kavandada isikupäraseid ja figuurile sobivaid rõivaid. Tunneb eesti rahvarõivaid ja oskab kasutada etnograafilisi elemente tänapäevaste rõivaste kujundamisel. Tunneb sümboteid ja märke rahvakunstist. Kasutab teiste maade etnograafiat inspiratsiooni allikana.*

Materjalid ja tööliigid

Õpitulemused:

- *tunneb keemilisi kiudaineid ning nende omadusi ja teab kuidas need mõjutavad tervist. Oskab valida sobivaid materjale, tehnikaid ja viimistlusvõtteid. Oskab võtta lõikeid ja õmmelda endale sobiv rõivaese. Oskab loovalt kasutada õpitud tehnikaid.*

Õppesisu:

- *Tänapäeva käsitöö materjalid ja nende omadused ning oskus kasutada erinevaid materjale koos. Tikand loomingulise vahendina, tikandi kavandamine (võimalusel arvutiga) ning tutvumine erinevate tikanditega. Kanga töötlemine, rõivaeseme õmblemine ning viimistlemine. Ringselt kudumine, silmuste kahandamine ja kasvatamine. Tutvumine heegeltehnikatega.*

Käsitöö organiseerimine

Õpitulemused:

- *Oskab infot leida tänapäevasest teabelevist. Täidab iseseisvalt või koos teistega ülesandeid ning oskab planeerida oma tegevust. Oskab analüüsida oma loomingulisi ja tehnilisi võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks ja hobideks.*

Õppesisu:

- *Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel. Töö planeerimine, töövahendite ja*

tehnoloogia valik olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest. Teabe hankimine ja oskus seda kasutada. Oma töö tulemuse hindamine, esitlemine ja analüüs.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et rahvuskultuuri õpetamise olulisust toetab põhikooli riiklik õppekava, mille alusväärtustes on öeldud, et uue põlvkonna sotsialiseerumine rajaneb eesti ja teiste maade kultuuri tundmisel. Õppe- ja kasvatuseesmärkides tuuakse välja, et Eesti kool peab seisma Eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise ning arengu eest (PRÕK 2011). Läbivate teemade ja pädevustega toetatakse kogu haridustee jooksul õpilaste kultuuriteadlikkuse ja -huvi kujunemist, et nad õpiksid endid nägema kultuuri kandjatena, edasiviijatena ja vahendajatena. (Vaimne kultuuripärand Eestis 2015, lk 26 s.a.) Käsitöö aine õppesisus ja õppetulemustes on välja toodud erinevate tehnikate, etnograafiliste elementide ning rahvariiete tundmist ja oskust kasutada neid teadmisi ka tänapäeval. (PRÕK 2014, lisa 7)

1.3. Õppematerjalide vajalikkus helmestikandi õpetamiseks

Enne õppematerjalide koostamisele asumist tuleks uurida, kui palju on õppematerjale rahvakultuuri õpetamiseks ja ka konkreetse tehnika (helmestikand) õpetamiseks. Samuti tuleks uurida, kas õppematerjale on juurde vaja või piisab olemasolevatest. Vastuse saamiseks uurisin eelnevalt koostatud lõputöid ja uuringuid, mida on tehtud antud teemal.

Tartu Ülikoolis ja Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias on magistritööde raames tehtud õppematerjale rahvakultuuri õpetamiseks ja tutvustamiseks. Maris Irbo (2011) uuris oma töös „Kohaliku pärimuskultuuri õpetamise võimalusi üldhariduskoolis Setomaa I ja II kooliastme õpetajate hinnangul“, milliseid võimalusi näevad õpetajad oma töös rahvakunsti õpetamiseks ja kuidas õpetajad aitavad kaasa pärimuskultuuri säilitamisele. Töö käigus läbi viidud intervjuudest selgus, et üks õpetaja peab pärimuse õpetamisel takistavaks teguriks õppematerjalide vähesust. Heli Esko (2018) soovis välja selgitada oma töö „Rahvuslikud tööd käsitöö ainekavas“ raames käsitöö õpetajate valmisolekut kasutada rahvakunstist inspireeritud praktilisi töid. Lisaks teoreetilisele tööle koostas ta ideekaardid õpetajale ja tööjuhised õpilastele. Uurimustöö küsitluse viis ta läbi 32 Eestis hetkel töötava käsitöö ja kodunduse õpetajaga. Uurimusest selgus muu hulgas, et enamjaolt on õppetöö läbiviimisel

kasutusel Saara Kirjastuse poolt välja antud õpikud, samuti kasutatakse erinevaid rahvarõiva raamatuid, raamatuid tikkimisest ja kudumisest, lisaks leitakse vajalik info internetist. Õpetamisel kasutatakse õpetaja enda tehtud tööproove. Takistavaks teguriks rahvuskultuuri õpetamisel peetakse ajapuudust, õpilaste vähest motiveeritust ning seda, et teema eeldab spetsiifilisi oskusi.

2012. aastal teostas Haridus- ja Teadusministeerium uuringu seoses uue PRÕKi vastuvõtmisega. Uuringu eesmärgiks oli teada saada, kuidas PRÕKis püstitatud eesmärgid saavutada ning millised on probleemkohad ja parimad praktikad. Uuring viidi läbi veebiküsitlusena õpetajate ja koolijuhtide seas. Õpetajatelt koguti infot kolmes osas, millest üks oli ainekavade arenduse ja rakendamise problemaatika. Küsitlusest selgus, et enim tundsid õpetajad puudust õppevahenditest, õpikutest, töövihikutest, IKT vahenditest ning muudest õppevahenditest. (Henno & Granström 2012, lk 5, 108)

2016. aastal viis Haridus- ja Teadusministeerium läbi uuringu, mille eesmärgiks oli välja selgitada kaasaegse ja uuendusliku õppevara arendus ning kasutuselevõtt. Uuringu teostas SA Innove, kes kaardistas õppevara. Kaardistamise eesmärgiks oli (Sa Innove 2016):

1. Saada ülevaade õppevaradest ja nende kvaliteedist.
2. Tuvastada kasutusel oleva õppevara lüngad, puudujäägid ja arengukohad.
3. Koguda andmeid, kuidas mitmekesistada, arendada ja koostada õppevara, rakendades riiklike õppekavasid.

Kaardistuse kokkuvõte annab ülevaate kõikidest ainevaldkondadest põhikoolis. Uuringu tulemustest selgub, et käsitöö ja kodunduse õppematerjalid on enamaltjaolt paberkandjal. Õpikud on välja andnud Saara kirjastus ning need katavad üldjoontes PRÕKi ainekava teemad. Uuringukohaselt on puudus digitaalsest õppevarast, veebimaterjalidest, kus õpetatakse erinevaid tehnikaid. (SA Innove 2016)

Õpikutest käsitleb helmestikandit Saara Kirjastuse poolt välja antud õpik „Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus“. Õpik koosneb juhenditest põhioskuste õpetamiseks ning tutvustab eesti rahvakultuuri, rõivaid ja eluolu. Tikkimispistete õpetamise lõpetabki helmestikand. „Helmestikandit ja tihedalt helmestega kaetud pindu leidub ka eesti rahvarõivastel“ (Pink 2005, lk 81). Veel on selgituseks toodud, et helmed on rahvakeelne nimetus tehispärilitele. Ära on toodud ka joonis, kuidas helmekeed kinnitada pärli vahekohtadest kinnituspistega.

Õpikute kõrval on saadaval väga palju kirjandust, mida saab kasutada erinevate käsitööliikide õppimiseks: kudumine, heegeldamine, õmblemine ja tikkimine. Saadaval on ka raamatud, mis käsitlevad erinevate paikkondade ja piirkondade rahvarõivaid. Raamatud tutvustavad rõivastel kasutatavaid mustreid, lõikeid ja kandmistraditsioone. Mõnedes rahvarõivaste raamatutes on kajastatud ka helmestikandiga kaunistatud rõivaid või rõivaosasid, aga helmestikandi praktilist teostamist ei käsitleta.

Helmestikandit kui rahvakultuuri osa on üldse väga vähe kajastatud. Riet (2012) uuris diplomitöö raames Viljandimaa võid ning teostas praktiliselt ühe vöö. Töös on kirjeldatud vöö tegemise tehnikat. Kirjeldusi illustreerivad joonised. Ülli Kondi (2013) magistritöö eesmärk oli üldsusele tutvustada „helmevööd kui väärtust esivanemate kultuuripärandist“ (ibid, lk 4) ning selgitada tehnoloogilist teostust. Soone (1988, lk 92) on kirjeldanud helmestikandit ja erinevaid tikkimismeetodeid, kuid toetavad joonised puuduvad. Tõnismann (2007) on välja toonud helmestikandi ajaloo maailma mastaabis ning kirjeldanud kasutatavaid materjale ja ka meetodeid, kuid kõiki meetodeid ei toeta joonis.

Uuritud lõputöödest ja Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt läbi viidud uuringutest selgub, et õpetajad tunnevad puudust õppematerjalidest. Kasutusel olevad materjalid on üldjuhul paberkandjatel ja õpikud, mida käsitöö tunnis kasutatakse, on antud välja Saara Kirjastuse poolt. Õpetamisel kasutatakse lisaks õpikutele erinevaid käsitöö ja rahvarõiva raamatuid ning internetiallikaid. Olenemata materjali rohkusest on raske leida põhjalikke juhendeid helmestikandi valmistamiseks.

Eestis on ausse tõusnud rahvarõivaste kandmine noorte seas. Lisaks rahvarõivastele armastatakse kasutada ka igapäeva rõivaste juures etnograafilisi elemente, mis toovad esile rõiva ilu ning rõhutavad rahvuslikkust. Käsitööpoodides ja kaubanduses on kaubavalik suur, kuid käsitöö ei ole kõikidele taskukohase hinnaga, samuti pole saada ka soovitud kujundusega esemeid. Siin tulebki mängu oskus ise valmistada meelepärase kujunduse ja oma maitsele vastavalt tehtud esemeid. Rõivaste kaunistamine etnograafiliste elementidega eeldab rahvakultuuri tundmist ning erinevate tehnikate oskust. Põhikooli ülesanne ongi anda õpilastele algteadmised ja praktilised oskused. Usun, et algoskuste andmine põhikoolis äratab nii mõneski noores huvi pärandkultuuri vastu ja isegi kui hetkel ei näe noor inimene vajalikkust selle oskuse rakendamiseks, võib see edaspidises elus vajalikuks osutuda.

2. MUUTUNUD ÕPIKÄSITUS

Kiirelt muutuvas keskkonnas edukalt toimetulekuks peame teadvustama vajadust pidevalt juurde ja ümber õppida. Muutunud õpikäsituses rõhutatakse õppijakesksust, uute teadmiste sidumist olemasolevatega, teadmiste lõimimist erinevate aine- ja eluvaldkondadega, õppida õppima ning probleeme lahendama. (Eesti elukestva õppestrateegia 2014)

Muutunud õpikäsitusest arusaamiseks defineerin mõisted õpikäsitus, õppimine, õppija ja õppijakesksus.

Õpikäsitust on Haridus- ja teadusministeerium mõistnud kui arusaama „mis eesmärkidel ja mil viisil õppimine toimub, millistes suhetes on õppeprotsessis osalejad, ning nende arusaamade rakendamine praktikas“. (Õpikäsitus 2018) Margus Pedaste (2017) sõnul tähendab õpikäsitus seda, kuidas tänapäeval õpitakse ja õpetatakse ning milliseid soodsaid tingimusi selleks luuakse keskkonna, õppemeetodite- ja viiside näol. Õpikäsitus on osa koolikultuurist, kus kaasajastatakse õppesisu, õpetajate ettevalmistust, muudetakse koolielu korraldust ja kasutatakse otstarbekalt õppetöö läbiviimiseks koolisiseseid ja kooliväliseid keskkondi. (Õpikäsitusest ja selle muutumisest 2017)

Õppimine on protsess, mille tulemusena tekivad püsivad muutused inimese teadmistes, oskustes, hoiakutes, väärtustes jms. Õppimine sõltub õppija eelnevatest teadmistest ja kogemustest. Õppimisel on oluline õpitut mõista ja osata õpitud oskust edaspidiselt kasutada. (Kikas 2005, lk 18)

Õppija on aktiivne inimene, kes on eesmärgile keskendunud ja seostab eelnevaid teadmisi uutega ning kasutab neid. Õppijale on omane teadmiste juurde saamine ja vilumuse omandamine (Kikas 2005 lk 18; Mida Juku ei õpi, s. a.).

Õppijakesksus on see kui õpetamise planeerimisel arvestatakse õppijate vajadusi, eelnevaid teadmisi, nende võimeid, huvisid ja õpistiile. Õppijaid kaasatakse õppetöö planeerimisse, jäetakse ruumi muudatusteks. Arvestatakse õppijate individuaalsete erinevustega ja õpetamisel kasutatakse õppijaid aktiveerivaid meetodeid. (Tamm 2017 [a])

Õpikäsituse muutuse on tinginud mitmed erinevad asjaolud: muutused ühiskonnas, tööturul, tehnoloogia kiire areng. Tööandja ootab töötajalt rohkem kui töö tegemiseks vajalikud oskused, töötajalt oodatakse häid sotsiaalseid ja koostöiseid oskusi, oskust kriitiliselt teadmisi valida ning teha õigeid otsuseid. (Vinter 2017, lk 8) Muutuvas maailmas tulevad paremini toime inimesed, kes on uuele avatud, loovad tegutsejad, iseseisvad, oskavad otsustada ja vastutada, oskavad ja tahavad õppida ning ennast täiendada. (Õpikäsitusest ja selle muutumisest 2017)

Haridusteaduste muutustes pööratakse tähelepanu õppeprotsessile, uutele lähenemistele õppimises, kus õppijale võimaldatakse õppida paremini ja seeläbi suurendada koolihariduse produktiivsust, et vastata vajalikele sotsiaalsetele nõudmistele. Kooliharidus peab arendama õpilaste kognitiivseid ja metakognitiivseid teadmisi ning oskusi, et toime tulla teadmispõhises ühiskonnas. (Vinter 2017, lk 8) Aineteadmiste kõrval on olulisemaks muutunud aineülesed ja aineid läbivad oskused, nagu kommunikatsiooni- ja koostööoskused, enesejuhtimine, oskus kriitiliselt valida ja kasutada infot ning võimelisus töötada erinevates keskkondades ja teiste valdkondade ekspertidega. (Õpikäsitus 2018)

Eesti elukestva õppe strateegia 2020 on välja toonud vahetute õpieesmärkidena viis oskust (Õpikäsitusest ja selle muutumisest 2017):

- 1) Ainealased teadmised koos oskustega. Tugev ainealaste teadmiste kogum ning oskus neid teadmisi vajadusel kasutada.
- 2) Õpioskus- „õppimise edukus sõltub õppija oskusest õppida“ (Pedastsaar *s. a.*). Õpioskus annab aluse enese täiendamisele, et osata omandada uusi teadmisi ja oskusi. Annab teadmised, kuidas efektiivsemalt õppida ja ennast õppimisel motiveerida. Kuidas suunata tähelepanu tähtsale ning eesmärgistada enda tegevus.
- 3) Koostööoskus- õppeprotsessi koostöisemaks muumine, et õpetada sotsiaalseid oskusi toimetulekuks tulevikus. Oskus suunata enda ja teiste käitumist, mõtlemisviise ning tundeid erinevates olukordades.
- 4) Enesejuhtimise oskuse eelduseks on eneseregulatsioonioskus mis on toetatud õpetaja poolt ning on õppija iseseisev õpitegevus. Õpitakse aktiivselt ja seatakse enesele õpieesmäärke, reguleeritakse motivatsiooni ning kontrollitakse oma käitumist.

Enesejuhtimise oskus on mõiste täiskasvanu haridusest. Määratletakse eesmärgid ja vajadusi ning pürgitakse nendeni, hinnatakse tulemusi ja võetakse vastutus tegevuste ning valikute eest.

- 5) Subjektiivne heaolu, rahulolek ning toimetulek koolis ja elus. Koolirõõmu tundmine ning oskus lahendada erimeelsusi ja kriise.

Õpikäsituse muutus on muutus õpiviisides, õppimise osapoolte suhetes ja koolikultuuris.

Muutunud õpikäsituse põhisuunad on (Õpikäsitusest ja selle muutumisest 2017):

- 1) Konstruktivistlik õpikäsitus- õppija osaleb aktiivselt õppimisprotsessis, on oma teadmiste ja oskuste looja ning konstrueerib olemasolevad teadmised uutega. On ennastjuhtiv õppija ning püstitab enesele eesmärgid ja võtab vastutuse õppimise eest. Õppimine on protsess kus teadmised luuakse läbi situatiivsete kontekstide. Õpetamine on õppija juhendamine ja suunamine ning õppimiseks soodsate tingimuste loomine.

Õppijates arendatakse (Tamm 2017 [b]):

- oskust otsida informatsiooni, märgata probleeme, defineerida ning välja töötada lahendus;
- suutlikust ennast motiveerida, õppeprotsessi analüüsida ning märgata oma edusamme;
- võimet tulla toime ebakindlusega.

- 2) Koostööne õpe- ühise eesmärgi nimel tegutsemine. Õpitakse üksteiselt, õppijad tajuvad seotust ning mõistavad koostöö olulisust eesmärgini jõudmisel, iga õppija võtab individuaalse vastutuse. (Õpikäsitusest ja selle muutumisest 2017; Tamm 2017 [b])

Õppijates arendatakse sotsiaalseid oskusi ja toetatakse positiivsete suhete kujunemist grupis (*ibid*).

- 3) Ennastjuhtiv õppimine/ autonoomsus- õpetajal ja õppijal suurem otsustusõigus ja tegevusvabadus, see toetab kooli head sisekliimat ja sisemist motivatsiooni. Õpetamine ja õppimine on õppijakesksed. Õppimise juures on oluline see, mida teeb õppija, vähem olulisem on, mida teeb õpetaja. Vastutus õppimise eest on õppijal. Õpetaja loob õpikeskkonna, mis toetab õppijaid enesele eesmärgid seadma ning lahendusi leidma. (*ibid*)

Muutuva õpikäsitusega käib käsikäes kaasav haridus. *Kaasava hariduse* all mõistetakse hariduskorraldust, kus kõigil õppijatel k.a hariduslike erivajadustega õpilastel, on õigus omandada kvaliteetset haridust elukohajärgses tavakoolis. Õpet korraldatakse vastavalt nende võimetele ning väärtustatakse õpilaste individuaalset- ja sotsiaalset eripära. (Häidkind & Oras 2016; Õpetajate ja haridusasutuse juhtide....2016)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et õppimise puhul on tähtsal kohal ainealastele teadmistele lisaks tähtis kogemusõpe ning protsessile suunatud õpe. Õppimine toimub koolis kui ka väljaspool koolikeskkonda, osaledes reaalses õppetegevuses ning õppimine toimub sotsiaalses suhtluses. Õpet kohandatakse kõikidele õpilastele vastavalt nende võimetele ning arendatakse eneseregulatsiooni- ja enesejuhtimise oskust, mis parandab kooliõpet ja millel rajaneb elukestev õpe. Soodustatakse eesmärkide seadmist ja pürgimist eesmärkide täitmise poole, lubatakse ebaedu ja edu põhineb omaenda jõupingutustel. Õpitakse enda ja teiste eksimustest, nähakse probleeme ja otsitakse neile lahendusi. Õpitakse uusi teadmisi ja oskusi ning nende sidumist olemasolevate teadmistega. Edendatakse motivatsiooni ja õppimisele omistatakse positiivseid emotsioone, õpitule antakse tagasiside mis soodustab õppimisele orienteeritust. (Bolhuis 2003)

Igasuguse õppimise eesmärgiks on omandada piisavalt teadmisi ja oskusi, et tulla toime esile kerkinud ja lahendamist vajavate ülesannete ja olukordadega. Õpetamisel on tähtis keskenduda kõikide teadmiste ja oskuste arendamisele, mis aitavad õpilasel toime tulla edaspidises elus. Lähenedes õpetamisele õppijakeskselt, ning arendades õppija õpi- ja eneseregulatsiooni oskust suurendame õpilase valmisolekut toime tulla erinevate olukordadega. Üheks võimaluseks nende oskuste arendamisel on kasutada õpetamisel iseseisvat tööd.

2.1. Iseseisev töö ja selle juhendamine

Õpilase eneseregulatsioonivõime ja iseseisva õppimise kujundamine on üldhariduskooli peamisi eesmärgi. Õpilaste iseseisev töö on põhiline metoodiline lahendus eesmärgi saavutamiseks. Õppemeetodina pakub iseseisev töö võimalust õppetöö diferentseerimiseks ja individualiseerimiseks ning õppetunnis saab iseseisvat tööd kasutada uue materjali õppimiseks, samuti ka õpitu kinnistamiseks harjutamise teel. (Krull 2018, lk 375, 376)

Isetegevus on inimese huvist ja tahtest juhitud iseseisev töö (Käis 2018). Käisi (1992, lk 21) sõnul on isetegevus omaette mõiste. Selline mõiste, kus sõnal on kaks külge: tegevus, aktiivsus ja iseseisvus „ise“. *Aktiivsus* on igasugune tegutsemine, liikumine, kirjutamine, joonistamine jne. *Iseseisvus* koosneb välisest- ja sisemisest iseseisvusest. Väline iseseisvus on see, kui õpilane täidab õpetaja poolt antud ülesannet töötades kaasõpilaste või õpetaja abita, ilma seletuste ja juhatusteta ning tööülesanne on ette kirjutatud. Sisemine iseseisvus on otsustustes ja tahtetegevustes, milles väljendub lapse tahe ja individuaalsus ning kus laps saab valida, mida ta tahab teha või valib õpetaja soovitusel endale sobiva töö. *Isetegevus* tähendab inimese huvist ja tahtest juhitud *iseseisvat tööd*, mis vastab ühtlasi ka tema individuaalsetele võimetele (Käis 2018, lk 99).

Lapse areng toimub aktiivsuse kaudu, see on võime muuta ümbritsevat tegelikkust vastavalt vajadustele ja eesmärkidele. (Unt 1974, lk 17) *Aktiivsuse* mõistel on kaks tähendust (*ibid*, lk 17, 18): 1) *aktiivsus kui seisund* mis on seotud tegevusega, 2) *aktiivsus kui isiksuse omadus*, on seotud kogu inimese psüühikaga: stiimulid- tungid, instinktid, huvid; seisundid- tunded, tähelepanu; hoiakud. Aktiivsust kui isikuomadust saab kasvatada kasvatuseesmärgi silmas pidades ning motivatsiooni kasvatamises vaimseks tegevuseks.

Aktiivsus kui seisund on õppetöö aluseks ja eelduseks, aktiveerimine õppetöös suunatakse intellektuaalse aktiivsuse kasvatamisele. Õppetöö korraldamisel tuleb silmas pidada, et õppetöö kutsuks õpilastes esile aktiivsuse seisundi, eriti mõtlemisprotsessides ja teadmiste iseseisvas rakendamises. (*ibid*, lk 18,19)

Selleks, et õppematerjali omandada ning oskust omandatud teadmisi rakendada, on vaja kasutada koos teadlikkuse ja aktiivsuse printsiipi (*ibid*). *Teadlikkuse printsiip* nõuab õpilastelt õpitavast üheselt arusaamist ja mõistmist ning õpitava tähtsustamist ning selle otstarbest arusaamist. Teadlikkuse printsiip on põhiliselt suunatud õppematerjalist arusaadavusele. *Aktiivsuse printsiip* nõuab õpilastes erksuse, initsiatiivi ja toimekuse

kujundamist ning on suunatud õpilaste stimuleerimisele tunnetuslikke ülesannete täitmiseks. (Kidron 1999; Unt 1974)

Õppimiseks on vaja iseseisvat tegutsemist, mis võib olla reprodutseeriva, ümberkujundava ja otsingulise iseloomuga. Valmiskujul teadmiste omandamine on mootorika mitte aktiivne õppimine. (Unt 1974, lk 20) Õpilane peab ise teadmised ümber mõtestama, algselt kasutatakse teatavat eeskju, kuid sealt minnakse üle uuele jõudlusele. Mida kaugem on töö eeskjust, seda produktiivsem ta on. Kõige tulemuslikum on loov töö, mis on „iseseisvalt algatatud, kasvatatud, sisustatud ja lõpule viidud töö“. (Käis 2018, lk 106)

„Õpetus täidab oma ülesannet ainult niipalju, kuipalju ta võimaldab õpilastele isetegevust“ (Käis 1992, lk 19). Õpilane saab ellu kaasa seda, mida ta on ise läbi töötanud või läbi elanud. Isetegevus äratab õpilastes huvi, toob rõõmu ja pakub rahuldust (ibid).

Inge Unt (1966, lk 5-9) on välja toonud erinevad suunad iseseisva töö mõistmiseks. Esimene suund iseloomustab iseseisvat tööd selliselt, kus õpilane töötab individuaalselt ja iseseisvalt, mitte terve klassiga. Tähtis pole kaaslaste kuulamine ega õpetaja jutustuse ning demonstratsioonide jälgimine, vaid iseseisev töö on see, kus õpilane täidab õpetaja poolt antud ülesannet õpetaja juhendamisel, kuid ilma õpetaja vahetu osavõtuta.

Teine suund mõistab iseseisva töö all lähtumist ülesande sisust, kus õpilased ilmutavad maksimaalset aktiivsust, loomingulisust, iseseisvat otsustamist ja initsiatiivi. Oluliseks tunnuseks on see, et töö nõuab õpilaselt iseseisvat mõtlemist, probleemide lahendamist ning töö tegemine toimub nii individuaalselt kui ka kollektiivselt. Õpilastel on nii täidesaatev tegevus, milles nad täidavad õpetaja soove ja korraldusi ning iseseisev tegevus, kus õpilased töötavad sisemistel ajenditel, tunnetades ning leides ise töövahendid ja eesmärgi. Sisemine ajend tekib õpilastel siis, kui ta ei kuula loengut selleks, et see meelde jätta vaid selleks, et valmistuda ise ettekandeks (ibid).

Lähtudes eelmistest Undi (1966) iseseisva töö suundadest ja Käisi (2018) mõisteid isetegevuse ja iseseisva töö kohta, saab välja tuua, et iseseisev töö „tähistab konkreetset tööviisi, millel on oluline tunnus (õpilased töötavad omaette) ja oma kindel metoodika“ ja on seda arendavam, mida rohkem nõuab see õpilastelt iseseisvat mõtlemist ja initsiatiivi.

Õpilaste iseseisvaks tööks saab nimetada tööviisi, mille puhul (Unt 1966, lk10):

- 1) õpilastele on antud õpetaja poolt konkreetne ülesanne ja juhendid selle sooritamiseks;
- 2) töö toimub omaette, õpetaja vahetu osavõtuta sellest tööst;

3) töö sooritamine nõuab õpilastelt vaimset pingutust.

Iseseisev töö võimaldab õpilasi aktiveerida kahel viisil (Unt 1974, lk 24- 26):

1. oma organisatoorse korraldusega, kus see võimaldab kaasata kõiki õpilasi ja kohandada materjali vastavalt õpilase võimetele. Iseseisvas töös on ette antud konkreetne tegevus ja õpilase üksikasjalik juhendamine. Tööülesannete konkretiseeritus aitab aktiveerida õpilasi, sest see nõuab tegutsemist mitte passiivset jälgimist. Samuti aktiveerib see õpilast sellega, et ta on sunnitud ise ülesandeid lahendama, töid sooritama jm, ilma et keegi teine tema eest probleeme lahendab või valmis teadmisi kätte annab. Iseseisval töö tegemisel saab õpilane teha tööd omale sobivas tempos ja vastavalt oma oskustele. Õpetajale annab iseseisev töö võimaluse kontrollida, et õpilane on tunnis tööd teinud, sest tööst jääb maha kirjalikus või muus vormis resultate;
2. iseseisva töö ülesannete sisu kaudu tööülesandeid koostades asetatakse õpilased probleemsete situatsioonide ette, mis võimalikult suurel määral aktiveeriks õpilaste mõttetegevust. Töö sisu peab nõudma sisulist iseseisvust ja loomingulist suhtumist.

Õpilase aktiveerimine iseseisva töö tegemisel on võimalik vaid õpetaja juhtimisel, kus õpetaja valib jõukohased ülesanded, muutes neid järjest raskemaks, aidates õpilasi raskuste ületamisel ning varustades neid iseseisva õppimise võtetega. Töö tegemisel juhendatakse õpilast ainult nii palju kui vaja mitte rohkem „ära tee ega ütle seda, mis õpilane ise võib teha või öelda“. (Käis 2018, lk 112)

Iseseisva töö andmisel tuleb seletada õpilastele töö eesmärgid, et õpilased näeksid seost õpitu ja iseseisva töö vahel. Õpetaja peab kindlustama tööks vajalikud vahendid ja tagama töö mõõduka raskusastme, et iga õpilane tuleks sellega toime. Toimetulekuks saab iseseisvat tööd *individualiseerida*, kohandada tööd konkreetse õpilase tarvis ja *diferentseerida*, töö kohandatakse õpilasrühmade järgi. Õppetöö individualiseerimise ja diferentseerimise aluseks on teadmised õpilaste vaimsetest võimetest, tunnetuslikest stiilidest, sotsiaalsetest- ja füüsilistest erinevustest ning loomingulisusest. (Krull 2018, lk 373)

Iseseisev töö annab õpetajale võimaluse kõik õpilased tööle rakendada, pöörata suuremat tähelepanu õpilastele, kes vajavad rohkem abi ning iseseisev töö annab õpetajale informatsiooni õpilaste tööstiilide kohta. (Salumaa & Talvik 2003,2004, lk 9)

Üheks iseseisvaks tööviisiks on töötamine kirjaliku tööjuhise (tööjuhatuse) abil. Tööjuhise on terviklik tööülesanne, milles on ainepärane töösiht, üksikasjalikud töökirjeldused, mis

arvestab õpilaste eelteadmistega ning annab õpilasele võimaluse töötada omas tempos ja võimaldab töö individualiseerimist. (Käis 2018, lk 281-287) Suulise info vastuvõtmine on õpilasele raskem, kuna ta peab kohandama oma tempot vastavalt õpetaja tempole (Salumaa & Talvik 2003, 2004, lk 13). Õpilane saab töötada iseseisvalt, küsides õpetajalt abi üksikute raskuste korral. Tööjuhiste iseseisvaks täitmiseks antakse juhatused, mis on selgesõnalised ja konkreetsed, praktilist laadi tööde puhul on varustatud joonistega. (Käis 2018, lk 281-287)

Aktiivselt omandatud teadmised on püsivad, õpilane ei unusta asju mida ta on omandanud iseseisva uurimise tulemusena (*ibid*, lk 110). Iseseisva töö oskus on seotud kogu õpilase tunnetusprotsesside tegevusega, tema vaimsete võimete, lugemisoskuse ja aines omandatud töövõtetega. Iseseisva töö oskus väljendub õpilase võimes töötada läbi uut materjali, sellest olulise eristamisel ja struktureerimisel, järelduste tegemisel ning uute teadmiste sidumisel olemasolevatega. (Unt 1974, lk 63) Iseseisvat tööd saab teha individuaalselt ja kollektiivis. Kollektiivis tegutsedes vastastikku üksteist aidates saab arendada õpilastes ühiskondliku elu mõistmist ja sotsiaalseid harjumusi. (Käis 2018, lk 109)

2.2. Nõuded iseseisva töö juhenditele

Õppevaraks saab nimetada kõiki vahendeid, mida õppimiseks kasutatakse: õppekirjandus, infotehnoloogia vahendid, õpperuumid, katsevahendid ja materjalid. Ühe aine õppevara ehk õppekomplekt moodustub erinevatest vahenditest, kuhu kuuluvad õpikud, töövihikud, didaktilised materjalid, tabelid, kaardid jne. Õppekomplekti põhifunktsioonideks on õpilase õppima motiveerimine, uute teadmiste ja materjali vastuvõtt, oskus iseseisvalt töötada ning oskus õpitud teadmisi ka edaspidiselt kasutada. Komplekt peab sisaldama kasvatuslikku ja õpetlikku sisu ning see peab vastama haridusstandarditele, õppekomplekti koostamise aluseks on õppekava koos ainekavaga. Õppeprotsessist olenevalt koostatakse õppevara iseõppeks või õpetaja kaasabil õppeks. (Läänemets 2000, lk 4-7, 13)

Üks võimalus iseseisva töö tegemiseks on kasutada töölehti ja tööjuhendeid, mis annavad õpetajale võimaluse õppetöö individualiseerimiseks ja diferentseerimiseks. Töölehti saab kasutada uute teadmiste omandamiseks ja samuti annavad need õpilastele võimaluse rakendada juba olemasolevaid teadmisi. Neid saab kasutada ainetunnis teema laiendajana

õpiku ja töövihiku kõrval, või siis hoopis teemat lihtsustava abivahendina, samuti sobivad need kasutamiseks väljaspool koolimaja (Kalberg & Pärtelpoeg 2012, lk 147).

Toetudes kirjandusallikates toodule võib kokkuvõtlikult märkida, et tööjuhendid peaksid vastama järgmistele nõuetele (Läänemets 2000, lk 17-26; 36-47. Kalberg & Pärtelpoeg 2012, lk 148):

- Sisu aspektist:

- õppematerjalid on koostatud kooskõlas riikliku õppe- ja ainekavaga, järgides õpetuse põhikontseptsioone ja õppekasvatustöö põhieesmärke;
- materjalid on koostatud keeleliselt korrektselt ja sisu on esitatud tõeste faktidena ning arvestavad õpilase emakeeleoskust lähtetasemel. Töökäsud on sõnastatud konkreetset, kasutatud on lihtsat lausestruktuuri, liht- või rindlauseid;
- õpitav materjal võimaldab edasi liikuda uutele allikatele ja teadmiste ning selle kaudu kujundatakse kriitiliselt mõtlevat ja vastutustundlikku inimest, kes väärtustab rahvuslikku- ja maailma kultuuripärandit ning hindab oma tegevust loodus- ja inimkoosluses;
- õpitav materjal arendab loovust ning probleemide lahendamisoskust;
- materjal arvestab õppija kultuurikonteksti. Kultuurikogemust antakse edasi konkreetse õppeaine vahenditega, arvestatakse õpilase sotsiaalkultuurilist, ealist arengutaset ning kultuuriregioonis üldtunnustatud väärtusi.

- Jõukohasuse aspektist:

- materjal arvestab õpilase senist õpikogemust ning toetub varemõpitule;
- õpitav materjal on sõnastatud mõistetavalt ja õpilasele arusaadavalt. Õppetekstil on loogiline ülesehitus ning otstarbekas liigendatus, oluline info on esile tõstetud või tähistatud sümbolitega;
- harjutused ja ülesanded on diferentseeritud.

- Materjali esituses:

- tutvustab erinevaid õpitehnilisi võtteid. Õppija saab kujundada oma õpistiili olenevalt individuaalsetest isikuomadustest;

- materjal on hästi liigendatud, ülevaatlik ja loogilises õpijärjestuses;
- metoodiline esitus sisaldab harjutusvara, ülesandeid ja küsimusi;
- materjal on diferentseeritud. Harjutused ja ülesanded liiguvad lihtsamalt keerulisemale;
- materjali funktsionaalne disain on läbimõeldud, et lihtsustada teadmiste ja oskuste omandamisprotsessi;
 - teksti kujundamisel kasutatakse erineva suuruse ja stiiliga kirja ning reavahet, noorematele õpilastele suurem, selgem ja kontrastsem kiri. Põhitekst esitatakse väikekirjas, kõige mõjuvamas kohas ning loetavas ja selges kirjas. Põhimõisted esitatakse tumedas trükis, täiendav lisamaterjal väiksemas kirjas või ehiskirjas;
 - teksti paremaks mõistmiseks jäetakse teksti ümber tühja pinda, arvestades suhet teksti hulga ja tiheduse vahel. Õpilastele jäetakse piisavalt ruumi kirjutamiseks;
 - illustratsioonid toetavad teksti mõistmist ja omandatavaid teadmisi kujundlikult. Illustratsioonid vahendavad õppeotstarbelist infot, arendades vaatlusoskust, äratundmist ning edasiselt selle kasutamist vaatlustes ja järelduste tegemises. Pilt, joonis, skeem peab olema selge, kergesti tõlgendatav ja seotud tekstile lähestikku paigutatud. Vältida tuleks illustratsioonile teksti peale kirjutamist, see teeb lugemise raskeks.
 - kogu õppekomplekti ulatuses kasutatakse üht ja sama tähistussüsteemi. Sümbolid on selgelt eristatavad ja kergesti mõistetavad.

Tööjuhendid peavad olema koostatud selliselt, et õpilane mõistab mida tal teha tuleb ning tal ei teki täpsustavaid küsimusi. Tööülesanded koostatakse lihtlausekena, lihtsalt ning arusaadavalt, ei kasutata sünonüüme vaid kasutatakse ühes ja samas tähenduses sõnu. (Salumaa & Talvik 2003, 2004, lk 13) Õppematerjalide koostamisel tuleb arvestada info esitamist mitmel erineval viisil, tekstid ja joonised ei tohi sisaldada sama informatsiooni ühesugusel kujul (Pata 2010, lk 433). Ülesanded peavad olema teemakesksed, jõukohased ning keskenduma olulisemale. Ülesanded on suunatud iseseisva mõtlemise arendamisele ning iseseisva töö oskuste parendamisele ja vastama õpilaste iseseisva töö oskuste tasemele. Juhendis on kirjeldatud vajaminevate materjalide loetelu ning neid peavad saama õpilased individuaalselt kasutada. Hea juhend on personaliseeritud, sest siis saab õpilane teha sinna vajadusel märkmeid. Töö täitmiseks antud aeg ja maht peavad olema kooskõlas ning arvestama peab sellega, et õpilased töötavad erineva tempoga, soovitav on koostada

diferentseeritud tööjuhendid. Enne iseseisvat tööd oleks otstarbekas tööjuhendeid testida, testimine võib toimuda tunnis. Testimise käigus saab õpetaja teha märkmeid selle kohta, mis tekitab õpilastele küsimusi ja raskusi. (Salumaa & Talvik 2003, 2004, lk 13-15)

3. TÖÖJUHENDID HELMESTIKANDI ÕPETAMISEKS III KOOLIASTMES

Tööjuhendite koostamisel lähtusin riiklikust õppekavast ning käsitöö ja kodunduse ainekavast. Arvestatud on III kooliastme õpilaste õppesisu ja õppetulemustega. Õppesisu ja õpitulemusi on käsitletud esimeses peatükis ja neid ei ole antud juhendite juures enam välja toodud. Õpieesmärkidena saab täidetud üks osa ainealasest teadmisest koos oskusega. Õpioskuste arendamine, eneseregulatsiooni oskus ja subjektiivne heaolu. Tööjuhendeid saab kasutada paberkandjal ja digitaalselt. Digitaalselt kasutades on õpilastel võimalus infot juurde lugeda.

Tööjuhenditega on taotletud, et õppija osaleks aktiivselt õppimisprotsessis. Õpilane lahendab ülesandeid iseseisvalt, aktiveerides olemasolevaid teadmisi uute teadmiste seostamiseks. Uued teadmised omandatakse läbi erinevate ülesannete ja praktilise tegevuste. Tööd tehes seob õpilane olemasolevad teadmised ja oskused uute, ning seab enesele eesmärgi ja lahendab ettetulevaid probleeme. Juhendid on ülesehitatud selliselt, kus õppijale on jäetud valikuvõimalus ise otsustada. Juhend annab suunise, õpilane valib ise, milliseks ta töö kujuneb. Juhendites on üksikasjalikult lahti seletatud tööetapid ja igat tööetappi toetab joonis. Tööjuhendeid saab kasutada ka diferentseeritult. Selle võimaluse annab õpilase poolt valitud muster ja tööjuhenditest on võimalik valida sobiva raskusastmega töö.

Õpetaja roll tööjuhendite kasutamisel on see, et ta loob õpilastele soodsa keskkonna ja kindlustab tööks vajalikud vahendid ning materjalid. Õppeprotsessis on õpetajal toetav roll, kus ta aitab õpilasel valida jõukohast tööd, suunab, juhendab ning vajadusel abistab.

Tööjuhendite koostamisel toetusin Robert Gagné kohandatud õpiühiku mudelile, kuna see arendab õpilastel iseseisvat ja isejuhtivat õpioskust. Õppija loob ise tingimused õppimisprotsesside käivitamiseks ja juhib ning suunab õppimist etapiti. (Krull 2018, lk 406)

Gagné mudel õppimise suunisena (Krull 2018, lk 406, 407):

1. Õppimise toimumiseks tuleb tähelepanu suunata õppimisele ja luua tahe ning meeleolu õppimiseks.

2. Varem õpitu meenutamiseks tuleb eelnevad materjalid üle korrata ja vaadata.
3. Uue materjali õppimisel tuleb aru saada ja mõista teksti vms, selleks tuleb õppimise käigus küsida endalt küsimusi ning veenduda õpitava seostusest varem õpituga.
4. Õpitu kinnistamiseks ja rakendusoskuse arendamiseks tuleb teha harjutusi ja lahendada ülesandeid.
5. Õpitu kinnistamiseks tuleb aja möödudes korrata õpitud osa üle.

Tööjuhendeid on kokku seitse ja ülesehitatud selliselt, et nad toetaksid üksteist ning tööülesanded liiguvad lihtsamalt raskemale. I ja II tööjuhend tutvustavad helmestikandit ja helmestikandi kavandamist. III ja IV tööjuhend õpetab erinevaid helmestikandi tehnikaid. V, VI ja VII tööjuhend õpetab omandatud helmestikandi tehnikaid praktiliselt kasutama ja looma endale oma ehtekollektsiooni, mis on saanud inspiratsiooni rahvakunstist.

I Tööjuhend „Helmestega rahvarõivaste kaunistamine“ (Lisa 1)

Sissejuhatav tööjuhend tutvustab õpilastele helmestikandit kui kaunistuselementi, mida on kasutatud Eesti rahvarõivastel ja rõivaosadel. Juhendil tutvustatakse helmestikandi ajaloolist tausta. Tuuakse välja erinevad tikkimismeetodid ning nendest lähtudes tutvustatakse esemeid, millele on helmestikandit teostatud. Teksti illustreerivad fotod.

Juhendit alustab käsulause, mis annab õpilasele teada, et peale lugemist tuleb ristsõna lahendada. Arvutist tööjuhendit lugedes on õpilasel võimalik teadmisi juurde saada kui ta klõpsab lingil Loe lisa. Tähtsad lauseosad on tekstis alla joonitud, et koondada õpilaste tähelepanu. Tundmatute tähendustega sõnad on tekstist esile toodud kaldkirjas ja sõnadele antud tähendus. Sissejuhatava osa lõpetab ristsõna, mis on mõeldud loetu kinnistamiseks.

Tööliigid: Tikkimine ja rahvakunst. Tutvumine erinevate tikanditega.

Tööle seatud eesmärgid: õpilane teab mis on helmestikand. Õpilane väärtustab kultuuripärandit. Õpilane teab kuidas otsida infot nüüdisaegsest teabelevist.

II Tööjuhend „Mustri kavandamine“ (Lisa 2)

Tööjuhend tutvustab ülevaatlilikult sümboleid ja märke Eesti rahvakunstist ning nende tähendust meie esivanematele. Link Loe lisa, suunab õpilasi edasi lugema ja teadmisi

iseseisvalt juurde otsima. Tööjuhend toob välja nõuded ja soovitused, millega tuleks arvestada helmestikandiga töö kavandamisel. Juhendi eesmärk on õpilast suunata otsima helmestikandi kavandamisel inspiratsiooni rahvakunstist. Kavandamise tööjuhendi läbitöötamine on eelduseks praktiliste tööde sooritamiseks järgnevate juhendite järgi.

Tööliigid: Kavandamine ja rahvakunst. Tikand loomingulise väljendusvahendina.

Sümbolid ja märgid. Käsitöö organiseerimine.

Tööle seatud eesmärgid: Õpilane teab sümboleid ja märke Eesti rahvakunstist. Õpilane on tutvunud lilltikandiga. Õpilane harjutab mustri kavandamist.

III Tööjuhend „Helmekaupa tiheda pinna tikkimise õpetus“ (Lisa 3)

Juhend õpetab helmestikandi tegemist selliselt, kus helmeid tikitakse ühekaupa ruudustikule paigutatud mustri järgi nii, et kogu pind saab tihedalt helmestega kaetud. Sellist tikkimisviisi on kasutatud helmevööde tikkimisel. Tööjuhend annab soovitusi materjalide valikul, et lõpptulemus ilus saaks. Juhendil on etapiliselt ära toodud töövõtted, mida illustreerivad ja toetavad joonised. Juhendi praktiline läbitöötamine on eelduseks helmestikandis ehte valmistamiseks.

Tööjuhendiga arendatakse õpilaste juhendi lugemiseoskust, juhendi järgi töötamise oskust ning omandatakse uus praktiline oskus.

Tööliigid: Tikkimine ja rahvakunst. Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Käsitöö organiseerimine.

Tööle seatud eesmärgid: õpilane harjutab helmestikandi tikkimist. Harjutab juhendi järgi töötamist.

IV Tööjuhend „Helmekeega tikkimine ettejoonistatud joone järgi“ (Lisa 4)

Juhend õpetab helmestikandi teostamist selliselt, kus helmed aetakse niidile ja saadud helmekee kinnitatakse helmeste vahelt väikeste pistetega kangale, järgides enda joonistatud mustrit. Sellist tikkimismeetodit kasutati rahvariide seeliku allääre kaunistamisel. Töövõtted on etapiviisiliselt kirjeldatud ja juhendi igat etappi toetab joonis koos selgitusega.

Tööjuhendiga arendatakse õpilaste juhendi lugemiseoskust, juhendi järgi töötamise oskust ja omandatakse uus praktiline oskus.

Tööliigid: Tikkimine ja rahvakunst. Tutvumine erinevate tikanditega. Materjaliõpetus.

Käsitöö organiseerimine.

Tööle seatud eesmärgid: õpilane harjutab helmestikandi tikkimist. Harjutab juhendi järgi töötamist.

V Tööjuhend „Helmestikandiga kõrvarõngad“ (Lisa 5)

Õpilane on eelnevalt tutvunud helmestikandiga sissejuhatavas tööjuhendis, kavandanud endale meelepärase mustri ja õppinud teostama helmestikandi, kus helmed on ühekaupa tikitud riidele. Nüüdne juhend õpetab etapiviisiliselt kõrvarõnga tegemist, kus õpilane saab ära kasutada enda loodud mustrit. Tööjuhendis on välja toodud vajaminevad materjalid ja töövahendid ning kirjeldatud igat tööetappi, mida omakorda toetavad fotod ja joonised. Lisaks kasutatakse tööjuhendis abimaterjale, milleks on tööjuhend „Helmekaupa tiheda pinna tikkimise õpetus“ ja õpik „Õmblemine“ (Pink 2003). Abimaterjalid on mõeldud eelnevalt õpitu meelde tuletamiseks, samuti suunab see õpilast ise abistavat infot otsima.

Tööjuhendiga arendatakse õpilaste juhendi lugemiseoskust, juhendi järgi töötamise oskust ning omandatakse mitmeid teoreetilisi ja praktilisi oskusi.

Tööliigid: Tikkimine. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Materjaliõpetus.

Õmblemine. Käsitöö organiseerimine.

Tööle seatud eesmärgid: õpilane oskab helmestikandi. Harjutab tööjuhendi lugemist ning selle järgi töötamist. Oskab otsida abistavat infot materjalidest.

VI Tööjuhend „Helmestikandiga käevõru“ (Lisa 6)

Õpilane on teinud endale helmestikandis kõrvarõngad, nüüdne juhend õpetab õpilast teostama praktilise tööna käevõru. Helmeste tikkimise meetod on sama nagu kõrvarõngaste tegemisel. Tööjuhendit saab kasutada õppetöö diferentseerimisel, kus juhendit saavad kasutada õpilased, kes on teistest kiiremad ning on jõudnud endale valmis teha kõrvarõngad. Tööjuhendis on välja toodud vajaminevad materjalid ja abimaterjalid õpiku ning tööjuhendi näol. Tööjuhendis olev töö on mahukam kui kõrvarõngaste valmistamine, kuid õpetab lisaks uusi oskusi. Töö teostamiseks peab õpilane seadma enesele eesmärgi ja oskama oma tööd organiseerida.

Tööjuhendiga arendatakse õpilaste iseseisva töö oskust, juhendi lugemiseoskust, juhendi järgi töötamise oskust, arvutamise ja mõõtmise oskust.

Tööliigid: Tikkimine. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Materjali õpetus.

Õmblemine. Käsitöö organiseerimine.

Tööle seatud eesmärgid: õpilane oskab helmestikandit. Kinnistab oskust tööjuhendi järgi töötada. Oskab otsida abistavat infot materjalidest.

VII Tööjuhend „Helmestikandiga kaelaehe“ (Lisa 7)

Tööjuhendil õpetatakse kaelaehte valmistamist, millel kasutatakse tikkimismeetodina tehnikat, kus helmed aetakse niidile ja saadud helmekee kinnitatakse helmeste vahelt väikeste pistetega kangale. Inspiratsioonina on soovitatav kasutada lilltikandit, millega on õpilane tutvunud juba mustri kavandamise osas. Juhendis on välja toodud vajaminevad materjalid ja abimaterjalid, õpikud „Õmblemine“ ja „Tikkimine“ (Pink 2003, 2005), tööjuhend “Helmekee kaupa tikkimine ettejoonistatud joone järgi“. Õpilane saab juhendi järgi valmistada kaelaehte, millel ta kasutab enda loodud mustrit. Juhendis on kirjeldatud igat tööetappi, kirjeldust illustreerib joonis.

Tööjuhendiga arendatakse õpilaste iseseisva töö oskust, juhendi lugemiseoskust, juhendi järgi töötamise oskust ja loomingulisust, mis on saanud inspiratsiooni rahvakunstist.

Tööliigid: Tikkimine ja rahvakunst. Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Materjali õpetus. Õmblemine. Käsitöö organiseerimine.

Tööle seatud eesmärgid: õpilane oskab helmestikandit. Harjutab tööjuhendi lugemist ning selle järgi töötamist. Oskab otsida abistavat infot materjalidest. Harjutab oskust kasutada erinevaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid.

Tööjuhendeid kasutades saab õpilane selgeks helmestikandi tegemise, arendab uusi oskusi iseseisvalt töötada juhendi ja joonise järgi. Juhendid tutvustavad ja annavad õpilastele võimaluse kasutada helmestikandit erinevate tööde peal ning näitavad loomevõimalusi mitmenäoliste esemete tegemiseks. Tänapäeva tööjuhendid peaksid olema õpilasi motiveerivad, suunama neid valmistama isikupäraseid esemeid, mis on saanud inspiratsiooni meie rahvakunstist. Vastavalt õpilase võimetele saab õpetaja aidata õpilasel valida sobiva

raskusastmega töö, suunata õpilast iseseisvalt mõtlema ning leidma endale meelepärase mustri ja töö.

Juhendite alusel tehtav iseseisev töö aktiveerib õpilasi tunnis kaasa töötama. Andes õpilastele võimaluse ise valida, millist eset valmistada ning millist mustrit töö teostamisel kasutada motiveerib see õpilasi seda enam käsitööd tegema. Õpilaste järjepidev suunamine rahvakunsti juurde paneb õpilasi väärtustama Eesti rahvakultuuri.

4. METOODIKA

Antud magistritöö on loov-praktiline, mille käigus koostati tööjuhendid iseseisvaks õppimiseks. Tööjuhendite koostamisele eelnes töö kirjandusega, mille eesmärgiks oli uurida kaasaegset lähenemist õpetamisele, iseseisva töö juhendamist ning nõudeid juhenditele. Uuritud teooriast lähtudes töötati välja seitse tööjuhendit hellestikandi õpetamiseks käsitöö aine raames III kooliastmes.

Töös püstitati järgmised uurimusküsimused:

1. Kuidas leiab hellestikandi õpetamine kajastust PRÕK-i käsitöö ainekavades ja õppematerjalides?
2. Kuidas koostada tööjuhendeid oskuste iseseisvaks õppimiseks?
3. Kuidas hindavad loodud tööjuhendeid eksperdid?
4. Kui otstarbekad ja inspireerivad on loodud tööjuhendid õpilaste silmis?

Uurimusküsimustele vastuste saamiseks uuris ja analüüsis töö autor teemakohast kirjandust, PRÕKi, käsitöö ja kodunduse ainekava-, õpisisu ja tulemusi. Seejärel töötati välja tööjuhendid hellestikandi õpetamiseks III kooliastmele. Tööjuhenditele võeti tagasiside üheksalt õpilaselt hinnangulehe alusel. Viie eksperdiga viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu. Saadud informatsiooni põhjal parendati tööjuhendeid. Tööjuhendite analüüsimisel kasutati kvantitatiiv-kvalitatiivset meetodit. Vajalik informatsioon koguti intervjuude ja hinnangulehtede abil.

4.1. Valim

Iseseisva töö juhenditele tagasiside saamiseks korraldatud eksperthinnangute uuringu läbiviimiseks koostati kaks valimit: õpilased ja eksperdid.

Õpilaste puhul kasutati mugavusvalimit, kus lähtuti õpilaste kättesaadavusest ja koostöövalmidusest (Õunapuu 2014, lk 142). *Õpilaste* valimi moodustasid õpilased, kes hetkel omandasid põhiharidust III kooliastmes. Tööjuhendeid katsetasid üheksa õpilast III kooliastme erinevatest klassidest. Õpilaste arv ja klassid on välja toodud Tabelis 1.

Tabel 1. *Tööjuhendeid katsetanud õpilaste arv.*

Tööjuhend	Õpilaste arv	Klass
Helmetega rõivaste kaunistamine	6	7
Mustri kavandamine	5	7 (3); 8 (2)
Helme kaupa tiheda pinna tikkimise õpetus	2	7 (1); 8 (1)
Helmekeega tikkimine ettejoonistatud joone järgi	2	8
Helmestikandiga kõrvarõngad	2	7 (1); 8 (1)
Helmestikandis käevõru	1	8
Helmestikandis kaelaehe	2	8 (1); 9 (1)

Ekspertide uurimuse läbiviimiseks kasutati eesmärgipärast valimit, kus uurija oli välja valinud uuritavad, püüdes leida populatsiooni kõige tüüpilisemaid esindajaid ning ideaalseid küsitletavaid (Õunapuu 2014, lk143). Ekspertdiks kvalifitseerus hetkel põhikoolis töötav käsitöö ja kodunduse õpetaja. Ekspertküsitluses osales viis õpetajat üle Eesti. Ekspertide andmed on välja toodud Tabelis 2.

Tabel 2. *Ekspertide andmed*

	Amet	Tööstaaž õpetajana
Ekspert 1	Käsitöö ja kodunduse õpetaja	9 aastat
Ekspert 2	Kunsti, käsitöö ja kodunduse õpetaja	25 aastat
Ekspert 3	Käsitöö ja kodunduse õpetaja	34 aastat õpetaja, sellest 22 aastat käsitöö ja kodunduse õpetaja
Ekspert 4	Käsitöö ja kodundus õpetaja	5 aastat
Ekspert 5	Käsitöö ja kodundus õpetaja	25 aastat

4.2. Andmete kogumine

Andmeid koguti kahel viisil, õpilastelt võeti tagasiside hinnangulehe kaudu ja ekspertidega viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu.

Õpilaste hinnanguleht (Lisa 8) koosnes avatud küsimustest ja kahest Likerti tüüpi skaalaga küsimusest. Avatud küsimustega sooviti teada saada, milline koht tööjuhendi juures jäi õpilasele arusaamatuks ja millisel tööetapil pidi õpilane abi paluma. Tausta andmetena sooviti teada, millises klassis õpilane hetkel õpib. Likerti skaalaga küsimused valiti põhjusel, et sellega saab mõõta hoiakuid ja teada saada küsitletava arvamust (Osula 2008). Esimene skaala oli üles ehitatud 5- palli skaalana, kus „5“ tähendab nõustumist ja „1“ mitte-nõustumist. Teine skaala oli 3- palliline skaala, millega sooviti teada, mil viisil eelistab õpilane töövõtteid õppida, kas õpetaja seletusi kuulates, kaaslastega koos tehes või ise lugedes ja uurides. Hinnangulehte täideti iga tööjuhendi puhul eraldi, saamaks teada konkreetse juhendi kitsaskohtadest, et seejärel viia tööjuhendis läbi muudatused ja parendused.

Ekspertidele anti ülevaatomiseks 7 tööjuhendit, mis saadeti neile eelnevalt e- mailile tutvumiseks. Tagasiside saamiseks juhenditele viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu (ühe eksperdi soov oli tagasisidestada tööjuhendeid kirjalikul teel). Poolstruktureeritud intervjuu kasuks otsustati, sest see on paindlik viis informatsiooni kogumiseks ja annab võimaluse muuta küsimuste järjekorda ning küsida juurde täpsustavaid küsimusi (Lepik & Harro-Loit & Kello & Linno & Selg & Strömpl 2014). Intervjuu läbiviimisel kasutati diktofoni. Salvestamise soovist oli intervjuueeritavaid eelnevalt teavitatud. Intervjuu alguses küsiti veel kord salvestamiseks nõusolekut, tutvustati töö eesmärki, selgitati seda, kuidas intervjuu vastuseid töös kasutatakse ja kuidas tagatakse intervjuueeritava konfidentsiaalsus. Anonüümsuse tagamiseks tähistati eksperdid sõnaga ekspert, millele järgnes number, *ekspert 1* jne. Intervjuude keskmiseks pikkuseks kujunes 35 minutit. Peale intervjuude transkribeerimist need hävitati.

Intervjuu kava koosnes seitsmest küsimusest (Lisa 9).

Esimese küsimusega koguti eksperdilt taustaandmeid õpetajana ja käsitöö õpetajana töötatud aja kohta.

Teise ja kolmanda küsimusega sooviti teada saada, millistes olukordades kasutatakse tööjuhendeid ja kuidas suhtutakse õpilaste iseseisva töö tegemisse tööjuhendi järgi.

Neljanda ja viienda küsimusega sooviti tagasisidet koostatud tööjuhendi kohta- sõnastuse, arusaadavuse, eakohasuse ja teostatavuse kohta.

Kuuenda küsimusega sooviti teada saada, milliseid parandusi või täiendusi saaks teha tööjuhendi parendamiseks.

Seitsmes küsimus esitati teada saamaks, kas tööjuhendid ja esemed juhenditel on õpilasi motiveerivad.

4.3. Protseduur

Magistritöö eesmärgiks oli koostada tööjuhendid helmestikandi tutvustamiseks ja õpetamiseks III kooliastme käsitöö tundides. Tööjuhendeid katsetati praktiliselt üheksa õpilaste poolt. Õpilased katsetasid juhendeid iseseisvalt ja väljaspool koolitunde. Õpilased varustati kõikide vajaminevate materjalide ja vahenditega. Tööjuhenditele võeti tagasiside hinnangulehe kaudu.

Eksperdid hindasid tööjuhendeid ja tagasiside saadi juhenditele poolstruktureeritud intervjuu kaudu. Töö läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset praktilist uurimust, sest see annab võimaluse teada saada inimeste arvamusi uuritava kohta nii suulise kui kirjaliku teksti kaudu. (Õunapuu 2014, lk 53)

Tööjuhendite koostamist alustati detsembris 2018. aastal, samaaegselt uuriti teoreetilist materjali ning teostati tööjuhenditel olevaid praktilisi töid. Juhendites olevad joonised ja fotod olid töö autori enda tehtud. Märtsis 2019. koostati ekspertidele intervjuukava ja õpilastele hinnanguleht. Tööjuhendite praktilist läbikatsetamist õpilaste poolt alustati märtsis ning tööjuhendid saadeti ekspertidele ülevaatamiseks. Aprillis alustati intervjuude läbiviimist ekspertidega. Intervjuu järgselt teostati intervjuule transkriptsioon ja analüüsiti tagasisidet. Viimased õpilaste tagasisided tööjuhenditele saadi maikuu alguses ning läbi viidi ka viimane intervjuu eksperdiga. Jooksvalt viidi tööjuhendites sisse muudatusi ja parandusi.

5. EKSPERTHINNANGUTE TULEMUSED

Käesolevas peatükis esitatakse ülevaade antud magistritöö raames tehtud uurimustöö tulemustest. Peatükk koosneb kahest osast. Esimeses osas tuuakse välja õpilaste tagasiside tööjuhenditele hinnangulehe kaudu ja kirjeldatakse, milliseid muutusi seoses tagasisidega sisse viidi.

Teises osas tuuakse välja ekspertide intervjuu analüüs. Arutletakse ekspertide poolt soovitatud muudatuste üle ning kirjeldatakse, milliseid muudatusi viidi tööjuhendites läbi.

5.1. Õpilaste tagasiside hinnangulehe kaudu

Helmetikandi õppimiseks koostatud tööjuhendeid katsetas kokku üheksa III kooliastme õpilast. Peale tööjuhendi läbitöötamist täitis õpilane hinnangulehe juhendi kohta (Lisa 8), igale juhendile eraldi hinnang.

Hinnanguleht koosnes kahest Likerti skaalast ja avatud küsimustest. Esimesel skaalal küsitakse hinnanguid (5-palli skaalal, kus 5 tähendab nõustumist ja 1 mittenõustumist), tööjuhendi sõnastuse, teostatavuse, jõukohasuse, eseme huvipakkuvuse ning selle kohta, kas tööjuhendi järgi oli huvitav töötada. Teisel skaalal sooviti teada, kuidas eelistavad õpilased töövõtteid õppida (kindlasti on parem, pole vahet, nii ei saa selgeks), õpetaja seletusi kuulates, kaaslastega koos tehes või ise lugedes ja uurides.

Avatud küsimustega sooviti teada, mis jäi arusaamatuks ning millise töövõtte juures pidi õpilane abi paluma. Samuti paluti õpilasel märkida, millises klassis ta hetkel õppis.

I Tööjuhend „*Helmestega rahvarõivaste kaunistamine*“

Tööjuhendit katsetas kuus seitsmenda klassi õpilast. Kõik kuus õpilast pidasid tööjuhendi sõnastust arusaadavaks. Kõigi õpilaste arvates joonised ja fotod oli töö teostamisel toetavad. Tööjuhendit pidasid kõik õpilased jõukohaseks. Tööjuhendil pakutav info/ese oli õpilastele huvipakkuv. Kõik õpilased pidasid tööjuhendi järgi töötamist huvitavaks (Tabel 3).

Tabel 3. Hinnangud tööjuhendile „*Helmestega rahvarõivaste kaunistamine*“

	5	4	3	2	1
Tööjuhendi sõnastus oli mulle arusaadav?	xxx xxx				
Joonised ja fotod olid töö teostamisel toetavad?	xxx xxx				
Tööjuhend oli mulle jõukohane?	xxx xxx				
Tööjuhendil pakutav info/ese oli mulle huvipakkuv?	xxx xxx				
Tööjuhendi järgi oli huvitav töötada.	xxx xxx				

Õpilased pidasid kõige paremaks töövõtteid õppida ise lugedes ja uurides ning kaaslastega koos tehes (Tabel 3a).

Tabel 3a. Hinnanguleht tööjuhendile „*Helmestega rahvarõivaste kaunistamine*“

	Kindlasti on nii parem	Pole vahet	Nii ei saa selgeks
Õpetaja seletusi kuulates			
Kaaslastega koos tehes	xxx		
Ise lugedes ja uurides	xxxxxx		

Tööjuhendi lugemise juures ei jäänud õpilastele midagi arusaamatuks, kuid nende sõnul oleks võinud tööjuhendi ristsõnal olla lahendussõna. Õpilased ei pidanud abi paluma ühegi töövõtte juures.

II Tööjuhend „*Mustri kavandamine*“

Tööjuhendit katsetas viis õpilast. Kolm õpilast seitsmendast klassist ja kaks kaheksanda klassi õpilast.

Kõik viis õpilast pidasid tööjuhendi sõnastust arusaadavaks. Fotode ja jooniste koht tabelis oli tühjaks jäetud. Tööjuhendit pidasid jõukohaseks neli õpilast, üks õpilane pidas vähem jõukohaseks. Mis õpilasele raskusi tekitas seda ei olnud juurde märgitud. Tööjuhendil

pakutav info/ese oli kolmele õpilastele huvipakkuv, ühele õpilasele vähem huvipakkuv ja üks õpilane hindas huvipakkuvuse 3 pallile (Tabel 4).

Tabel 4. Hinnanguleht tööjuhendile „*Mustri kavandamine*“

	5	4	3	2	1
Tööjuhendi sõnastus oli mulle arusaadav?	xxx xx				
Joonised ja fotod olid töö teostamisel toetavad?					
Tööjuhend oli mulle jõukohane?	xxxx	x			
Tööjuhendil pakutav info/ese oli mulle huvipakkuv?	xxx xx				
Tööjuhendi järgi oli huvitav töötada.	xxx	x	x		

Neli õpilast viiest pidas kõige paremaks töövõtteid õppida ise lugedes ja uurides. Üks õpilane arvas, et parem oleks õppida õpetaja seletusi kuulates (Tabel 4a).

Tabel 4a. Hinnanguleht tööjuhendile „*Mustri kavandamine*“

	Kindlasti on nii parem	Pole vahet	Nii ei saa selgeks
Õpetaja seletusi kuulates	x		
Kaaslastega koos tehes			
Ise lugedes ja uurides	xxxx		

Tööjuhendi lugemise juures ei jäänud neljale õpilasele midagi arusaamatuks, viies õpilane kirjutas, et fotod puudusid. Muul moel ei olnud tööjuhendit kommenteeritud.

III Tööjuhend „*Helmekaupa tiheda pinna tikkimise õpetus*“

Tööjuhendit töötas läbi kaks õpilast, üks õpilane seitsmendast ja teine kaheksandast klassist. Mõlemad õpilased pidasid tööjuhendi sõnastust arusaadavaks. Õpilaste arvates olid joonised ja fotod töö teostamisel toetavad. Tööjuhendit pidasid mõlemad õpilased jõukohaseks. Tööjuhendil pakutav info/ese oli õpilastele huvipakkuv. Mõlemad õpilased pidasid tööjuhendi järgi töötamist huvitavaks (Tabel 5).

Tabel 5. Hinnanguleht tööjuhendile „*Helmekaupa tiheda pinna tikkimise õpetus*“

	5	4	3	2	1
Tööjuhendi sõnastus oli mulle arusaadav?	xx				
Joonised ja fotod olid töö teostamisel toetavad?	xx				

Tööjuhend oli mulle jõukohane?	xx				
Tööjuhendil pakutav info/ese oli mulle huvipakkuv?	xx				
Tööjuhendi järgi oli huvitav töötada.	xx				

Õpilased pidasid paremaks õppida õpetaja seletuste järgi ja samuti märkis üks õpilane, et eelistab õppida ise lugedes ja uurides (Tabel 5a).

Tabel 5a. Hinnanguleht tööjuhendile „*Helmekaupa tiheda pinna tikkimise õpetus*“

	Kindlasti on nii parem	Pole vahet	Nii ei saa selgeks
Õpetaja seletusi kuulates	xx		
Kaaslastega koos tehes			
Ise lugedes ja uurides	x		

Tööjuhendi lugemise juures ei jäänud õpilastele midagi arusaamatuks. Ühele õpilasele tekitas raskusi kolmanda rea tikkimise alustamine. Õpilane ületas raskuse iseseisvalt, kuid tõi hinnagulehel raskuskoha välja.

IV Tööjuhend „*Helmekeega tikkimine ettejoonistatud joone järgi*“

Tööjuhendit töötas läbi kaks kaheksanda klassi õpilast. Õpilased pidasid tööjuhendi sõnastust arusaadavaks ning fotosid ja jooniseid toetavateks. Mõlemad õpilased pidasid tööjuhendeid jõukohaseks ja pakutavat infot/eset huvipakkuvaks. Tööjuhendi järgi töötamist pidasid mõlemad õpilased vähem huvitavaks (Tabel 6).

Tabel 6. Hinnanguleht tööjuhendile „*Helmekeega tikkimine ettejoonistatud joone järgi*“

	5	4	3	2	1
Tööjuhendi sõnastus oli mulle arusaadav?	xx				
Joonised ja fotod olid töö teostamisel toetavad?	xx				
Tööjuhend oli mulle jõukohane?	xx				
Tööjuhendil pakutav info/ese oli mulle huvipakkuv?	xx				
Tööjuhendi järgi oli huvitav töötada.		xx			

Töövõtete õppimisel oli mõlemal õpilasel eelistuseks õppida õpetaja seletusi kuulates ja üks õpilane eelistas ka iseseisvat uurimist (Tabel 6a).

Tabel 6a. Hinnanguleht tööjuhendile „*Helmekeega tikkimine ettejoonistatud joone järgi*“

	Kindlasti on nii parem	Pole vahet	Nii ei saa selgeks
Õpetaja seletusi kuulates	xx		
Kaaslastega koos tehes			
Ise lugedes ja uurides	x		

Tööjuhendi lugemise juures ei jäänud õpilastele midagi arusaamatuks, samuti ei vajanud nad abi töövõtete õppimisel.

V Tööjuhend „*Helmetikandiga kõrvarõngad*“

Tööjuhendi järgi töötasid kaks õpilast. Üks õpilane seitsmendast ja teine kaheksandast klassist. Õpilased pidasid tööjuhendi sõnastust arusaadavaks ning jooniseid ja fotosid toetavateks. Tööjuhendi jõukohasust pidas üks õpilane vähem jõukohaseks ja teine hindas jõukohasust veelgi madalamaks. Tööjuhendil pakutavat eset peeti mõlema poolt huvipakkuvaks. Tööjuhendi järgi töötamist hinnati vähem huvitavaks (Tabel 7).

Tabel 7. Hinnanguleht tööjuhendile „*Helmetikandiga kõrvarõngad*“

	5	4	3	2	1
Tööjuhendi sõnastus oli mulle arusaadav?	xx				
Joonised ja fotod olid töö teostamisel toetavad?	xx				
Tööjuhend oli mulle jõukohane?		x	x		
Tööjuhendil pakutav info/ese oli mulle huvipakkuv?	xx				
Tööjuhendi järgi oli huvitav töötada.		x	x		

Töövõtete õppimisel oli mõlemal õpilasel eelistuseks õppida õpetaja seletusi kuulates, samuti eelistas üks õpilane ise lugedes ja uurides (Tabel 7a).

Tabel 7a. Hinnanguleht tööjuhendile „*Helmetikandiga kõrvarõngad*“

	Kindlasti on nii parem	Pole vahet	Nii ei saa selgeks
Õpetaja seletusi kuulates	xx		
Kaaslastega koos tehes			
Ise lugedes ja uurides	x		

Tööjuhendi lugemise juures jäi ühele õpilasele arusaamatuks koht, kus oli vaja hakata peale tikandi tegemist riidet kokku voltima, siis tekkis õpilasel vajadus kõrvalise abi järele. Teine õpilane ei kommenteerinud, mis talle raskusi tekitas.

VI Tööjuhend „Helmestikandiga käevõru“

Tööjuhendi järgi töötas üks kaheksanda klassi õpilane. Eelnevalt oli ta teinud läbi ka helmestikandis kõrvarõngaste tööjuhendi.

Õpilane pidas tööjuhendi sõnastust arusaadavaks. Fotosid ja jooniseid pidas õpilane toetavateks. Jõukohasust hindas vähem jõukohaseks. Tööjuhendil olevat eset pidas huvipakkuvaks. Juhendi järgi töötamist pidas vähem huvitavaks (Tabel 8).

Tabel 8. Hinnanguleht tööjuhendile „Helmestikandiga käevõru“

	5	4	3	2	1
Tööjuhendi sõnastus oli mulle arusaadav?	x				
Joonised ja fotod olid töö teostamisel toetavad?	x				
Tööjuhend oli mulle jõukohane?		x			
Tööjuhendil pakutav info/ese oli mulle huvipakkuv?	x				
Tööjuhendi järgi oli huvitav töötada.		x			

Töövõtete õppimisel oli õpilasel eelistus õppida õpetaja seletusi kuulates, samuti eelistas õppida ise lugedes ning uurides (Tabel 8a). Tööjuhendi juures jäi arusaamatuks kinniti koha kinnitamiseks jäetud õmblusvaru. Õpilane leidis iseseisvalt lahenduse

Tabel 8a. Hinnanguleht tööjuhendile „Helmestikandiga käevõru“

	Kindlasti on nii parem	Pole vahet	Nii ei saa selgeks
Õpetaja seletusi kuulates	x		
Kaaslastega koos tehes			
Ise lugedes ja uurides	x		

VII Tööjuhend „*Helmestikandiga kaelaehe*“

Tööjuhendi järgi töötasid kaks õpilast, üks kaheksandast ja teine üheksandast klassist. Tööjuhendi sõnastust pidasid mõlemad õpilased arusaadavaks ja jooniseid ning fotosid toetavateks. Tööjuhendid olid mõlema õpilase jaoks jõukohased ja ese huvipakkuv. Üks õpilane pidas tööjuhendi järgi töötamist vähem huvipakkuvaks (Tabel 9).

Tabel 9. Hinnanguleht tööjuhendile „*Helmestikandiga kaelaehe*“

	5	4	3	2	1
Tööjuhendi sõnastus oli mulle arusaadav?	xx				
Joonised ja fotod olid töö teostamisel toetavad?	xx				
Tööjuhend oli mulle jõukohane?	xx				
Tööjuhendil pakutav info/ese oli mulle huvipakkuv?	xx				
Tööjuhendi järgi oli huvitav töötada.	x	x			

Töövõtete õppimise eelistuseks oli märgitud kaaslastega tehes, õpetaja seletusi kuulates ja ise lugedes ning uurides (Tabel 9a).

Tabel 9a. Hinnanguleht tööjuhendile „*Helmestikandiga kaelaehe*“

	Kindlasti on nii parem	Pole vahet	Nii ei saa selgeks
Õpetaja seletusi kuulates	x		
Kaaslastega koos tehes	xx		
Ise lugedes ja uurides	x		

Tööjuhendi sõnastuse juures ei jäänud midagi arusaamatuks, samuti ei vajatud abi töövõtete juures.

5.2. Täiendused ja parendused õpilaste soovitusel

Tööjuhendil „Helmestega rahvarõivaste kaunistamine“ teksti osa lõppes ristsõna lahendamisega. Õpilased tõid välja, et ristsõnal võiks olla lahendussõna, muudatusena see lisatigi ristsõnale.

Üks õpilane tõi tööjuhendis „Helmekaupa tiheda pinna tikkimise õpetus“ töövõtte raskusena välja kolmanda rea tikkimise alustamise. Tööjuhendit parendati ning tehti juurde üks toetav joonis, kus see koht selgitusega välja toodi.

Tööjuhendis „Helmestikandiga kõrvarõngad“ toodi välja raskuskohana koht, kus tuli hakata peale tikandi teostamist riidet kokku voltima. Õpilane palus selle koha teostamise juures kõrvalist abi. Juhendis muudeti sõnastust ja joonisele lisati väiketähed (a, b, c, d).

Tööjuhendite väärtusena kommenteeris üks õpilane loodud juhendeid selliselt „*Mulle meeldisid juhendid, kuna neid oli lihtne järgida. Sõnastatud oli lihtsalt, ei olnud nagu õpiku tekst*“.

5.3. Ekspertide tagasiside analüüs

Ekspertidele oli antud ülevaatamiseks seitse tööjuhendit ja koostatud intervjuu kava (Lisa 9). Tulemuste analüüsimisel võeti arvesse kõikide ekspertide tagasiside ja tööjuhendeid analüüsiti eraldi. Ekspertide parandusi ja täiendusi kajastati peatüki lõpus.

Millistes olukordades kasutate tööjuhendeid ja miks?

Ekspert 1: „Tööjuhendeid kasutan tundides tihti. Õpilastele need meeldivad, sest uut teemat käsitledes on need õpilastele abiks.“

Ekspert 2: „Juhendeid kasutan uue materjali puhul. Aga see oleneb ka sellest, mida soovin õpetada, otsustan selle järgi mis kõige otstarbekam tundub. Kas on mõistlik näidata joonist, näidata ette või õpilane loeb tööjuhendit ja teeb selle järgi.“

Ekspert 3: „Tööjuhendeid kasutan õpilaste puhul, kes jõuavad kiiremini ja tahavad enamat. Tööjuhendite kasutamine aitab kaasa õpilaste iseseisva tegutsemisoskuse arendamisele,

nõuab keskendumist ja kaasamõtlemit. Kuna meie koolis on üsna populaarsed e-õppepäevad, siis olen andnud koduseks ülesandeks uut teemat tutvustavat materjali ja tööjuhendi eelnevaks tutvumiseks, et tunnis jääks rohkem aega praktiliseks tegutsemiseks. Tööjuhendid on suureks abiks ka juhtudel, kui õpilane on mingil põhjusel otsesest õppetööst eemal, aga teda tuleb teistega võrdsetel alustel hinnata.“

Ekspert 4: „Kasutan vähe, peaks võibolla rohkem kasutama. Tavaliselt näitan õpilastele ette, mida nad tegema peavad. Kui kasutan, siis pigem mitmekesistamiseks, et poleks alati ühtemoodi. Ja siis kui mul on väga palju tegemist, tublimad teevad sel juhul juhendi järgi.“

Ekspert 5: „Sellistes olukordades kus on tööjuhendeid võtta. Kindlasti kasutan tööjuhendeid, kui õpilased töötavad iseseisvalt, kui mind ennast tunnis pole.“

Kuidas suhtute õpilaste õppimisse iseseisvalt tööjuhendite järgi? Miks?

Ekspert 1: „Suhtun positiivselt. Tööjuhendid suurendavad igati õpilaste oskust iseseisvalt hakkama saada. Kui juhendi järgi peaks õpilane suutma ise ka infot juurde leida, siis tänapäeva inforikkas maailmas tuleb iseseisev orienteerumine igati kasuks. Iseseisvus tööprotsessis on hea, aga olen vajadusel abiks. Küsimusi tekib tavaliselt siis, kui ei saada aru või õpilane soovib kinnitust, kas sai õigesti aru.“

Ekspert 2: „Õpilane peab oskama juhendi järgi töötada, sest seda on järjest enam vaja.“

Ekspert 3: „Suhtun soosivalt. See on vajalik oskus kogu eluks.“

Ekspert 4: „Tööjuhendi järgi töötamisse suhtun hästi. Sest kui õpilane teeb juhendi järgi tööd, siis peab ta süvenema, ta loeb seda ja talle jääb loetu paremini meelde.“

Ekspert 5: „Suhtun hästi, see õpetab iseseisvust, ise hakkama saamist. Kogemus ütleb, et õpilased saavad hästi hakkama ja see tekitab alati hea tunde. See oleneb muidugi ka õpilastest, mõni ei viitsi, lööb käega, teine tahabki ise hakkama saada.“

Ekspertidel paluti anda hinnang tööjuhendite sõnastuse ja arusaadavuse kohta. Kõik eksperdid olid nõus, et tööjuhendid on arusaadavad ja selgelt sõnastatud.

Ekspert 1: „Juhendid on konkreetsed ning illustratiivsed, mis meeldivad enamasti õpilastele.“

Ekspert 3: „Käesolevad tööjuhendid on piisavalt selgelt sõnastatud ja igati arusaadavad.“

Ekspert 5: „Selgelt sõnastatud, konkreetset ja arusaadavat.“

Tööjuhendite eakohasust ja teostatavust III kooliastme õpilastele pidasid kõik eksperdid eakohaseks ja teostatavaks.

Ekspert 2: „Loomulikult on teostatav, kuid sõltub kindlasti ka õpilaste huvist käsitöö vastu ning motivatsioonist.“

Ekspert 3: „Tööjuhenditel pakutavate esemete hulgast on III kooliastme õpilasel täiesti võimalik leida endale jõukohane.“

Tööjuhendeid ja tööjuhenditel olevaid esemeid hindasid eksperdid õpilasi motiveerivateks.

Ekspert 3: „Motiveeritus on üsna individuaalne, kuid sõltub palju ka õpetaja enda hoiakust ja võimalustest. Minule õpetajana mõjuvad need tööjuhendid väga motiveerivalt.“

Ekspert 5: „Ilusad pildid ja joonised mõjuvad õpilastele motiveerivalt. Tööd olid samuti ilusad ja töömahult väikesed asjad meeldivad õpilastele.“

5.4. Täiendused ja parendused ekspertide soovitusel

Viimase küsimusega paluti ekspertidelt välja tuua tööjuhendite kitsaskohad teada saamaks, kas ja milliseid parandusi ning täiendusi võiks teha tööjuhendite paremaks muutmisel.

Ekspert 2 häirisid tööjuhenditel olevad sinised raamid, mis ääristasid tööetappe. Tema arvates olid need liigsed. „*Milleks need sinised raamid, ei näe neil mingit mõtet olevat.*“

Teised eksperdid raame puudusena välja ei toonud. *Ekspert 5* tõi raamide olemasolu välja positiivsena „*Mulle meeldivad need eraldi kastid. Kohe on selline selge, lihtne ja lõvv.*“

Töö autor otsustas raamid juhenditesse jätta, sest need jaotavad igat järgnevat tööetappi ning hõlbustavad selliselt töö jälgimist. Samuti aitab selline jaotus teksti paremini mõista (Läänemets 2000, lk 25).

Ekspert 2 tõi välja puudusena tööjuhendis „Helmekaupa tiheda pinna tikkimise õpetus“ esimese joonise, kus niit nõela taga oli riidele kinnitamata. „*On lapsi kes on nii visuaalse*

nägemisega, õpilane viskab pilgu joonisele ning kannab selle kohe üle tegevusele. Joonisel peab olema niit riide külge kinnitatud.“

Eksperti soovitusel viidi tööjuhendi joonisel sisse muudatus. Joonisel kinnitati niit riidele, sama muudatus viidi sisse ka teisel juhendil „Helmekee kaupa tikkimine ettejoonistatud joone järgi“.

Ekspert 2 arvas ka, et tööjuhenditel ei peaks kasutama lisaks abimaterjale (õpikud). „*Miks ei võiks olla juhendis olemas peitepiste joonis, ma pean minema materjali kusagilt juurde otsima.*“

Töö autor otsustas seda muudatust mitte sisse viia, kuna juhenditega püütakse õpetada nii iseseisvat tööoskust kui ka seda, et õpilane oskab ja suudab otsida abistavat infot teistest materjalidest.

Ekspert 3 tõi soovitusena välja selle, et joonised võiksid olla suuremad. Arvutist vaadatuna saab pilti suurendada, aga paberile prinditult ei ole see võimalik. „Arvutis või nutiseadmes vaadatuna on võimalik jooniseid suuremalt vaadata, aga väljaprindituna paberkandjal võiks need olla suuremad. Praegusel kujul domineerib tekst. Paljud õpilased ei viitsi lugeda või on neil keskendumisraskused, seega pildi suurendamine paneks pildi ja teksti pisut enam võrdsesse olukorda. Pildid ise on väga informatiivsed ja nutikam saab ka teksti lugemata aru, mida on vaja teha (see ongi hea, sest järjest rohkem tuleb ette olukordi, kus kõik õppijad polegi eestikeelsed). Tekst pildi kõrval on lihtsalt täiendav selgitus ja kui sellest ei piisa, siis on alles õpetaja abiks.“

Töö autor võtab selle probleemi lahendamise endale edaspidiseks ülesandeks.

Muude tähelepanekutena toodi välja tööjuhendite väärtusi: Ekspert 1 „*Eriti meeldis mulle see, et juhendid on lühidad ja hästi konkreetsed*“. Ekspert 3 „*Kuna konkreetsed tööjuhendid käsitlevad valikteemat, siis on väga sobilikud kasutamiseks projektõppes või ringi tegevuses ka veidi nooremate õpilastega (5.-6. klass).*“ Ekspert 4 „*Tööjuhendite puhul on iga etapp pildiga toetatud ja joonised on väga toredad.*“ Ekspert 5 „*Kasutatud on uusi ja vahvaid sõnu nagu kinniti, karabiinhaak. Õpilased õpivad uusi sõnu juurde. See on lisaväärtus, laste sõnavara suureneb.*“

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et tööjuhendid ja nendel pakutavad esemed olid õpilaste arvates huvipakkuvad. Sõnastus tööjuhenditel oli arusaadav, jooniseid ja fotosid pidasid õpilased toetavateks. Tööjuhendite jõukohasust pidas mõni õpilane vähem jõukohaseks.

Tööjuhendite järgi iseseisev töötamine ei olnud õpilastele vastumeelne. Õpilaste eelistus õppimisel olenes tööjuhendist. Töö autori arvates tulenes õppimise eelistus sellest, kui palju nõudis tööjuhend õpilaselt iseseisvat pingutamist. Mida raskemaks läks juhend, seda enam eelistasid õpilased kuulda õpetaja selgitusi. Ekspert 3 „*Tööjuhend on väga hea aga õpetaja käeulatuses annab turvatunde.*“

Ekspertidega läbiviidud intervjuu tulemusena võib järeldada, et tööjuhendeid kasutatakse tundides uue materjali õpetamisel. Samuti kasutatakse juhendeid materjali õppimisel, kui õpetaja või õpilane ei saa osaleda tunnis. Tööjuhendid on abiks ka õpilaste puhul, kes on teistest kiiremad ja jõuavad rohkem. Kõik eksperdid olid üksmeelsel arvamusel, et õpilaste iseseisev töötamine tööjuhendi järgi on vajalik oskus kogu eluks. Tööjuhendite sõnastust ning arusaadavust pidasid kõik eksperdid heaks. Ka peeti juhendeid III kooliastme õpilastele eakohaseks ja teostavateks ning esemeid juhenditel motiveerivateks.

Uue õpikäsituse eesmärkideks on õpilase õpioskuse ja eneseregulatsiooni oskuse arendamine. Iseseisev töö juhendi järgi annab võimaluse õpilases neid külgi arendada. Head juhendid motiveerivad õpilasi, annavad uusi teadmisi ja oskusi ning arendavad iseseisvalt töötamisoskust. Õpilaste harjumus väiksemagi raskuse puhul õpetaja poole pöörduma on väga visalt kaduma. Hea tööjuhendiga saab õpilaste harjumusi muuta ning seeläbi arendada nende iseseisvat hakkama saamist.

KOKKUVÕTE

Loov- praktilises magistritöös käsitleti, kuidas leiab helmestikand kui rahvakultuuri osa kajastust õppematerjalides ning käsitöö ja kodunduse ainekavas. Töö autor pidas tähtsaks uurida kaasaegset lähenemist õpetamisele, õpilaste iseseisvat tööd ning selle juhendamist. Peeti vajalikuks uurida millised nõuded on headel tööjuhenditel. Uuritud teooriast lähtudes töötati välja tööjuhendid helmestikandi õpetamiseks käsitöö aines III kooliastmes.

Eesmärgi saavutamiseks sõnastati töös uurimisküsimused:

1. Kuidas leiab helmestikandi õpetamine kajastust PRÕK-i käsitöö ainekavades ja õppematerjalides?
2. Kuidas koostada oskuste iseseisvaks õppimiseks tööjuhendeid?
3. Kuidas hindavad loodud tööjuhendeid eksperdid?
4. Kui otstarbekad ja inspireerivad on loodud tööjuhendid õpilaste silmis?

Kaasajal väärtustatakse järjest enam rahvakultuuri ja selle tähtsust. Püütakse jõuda juurteni ja elustada esivanemate teadmisi ning oskusi. Tähtsal kohal on omandatud teadmiste edasiandmine tulevastele põlvetele, et säilitada oma kultuuripärand. Pärandi säilitamist toetab põhikooli riiklik õppekava, kus õppe- ja kasvatusesmärkides rõhutatakse õpilaste kultuurilise identiteedi kujunemist ja kultuuriteadlikkuse arendamist. Käsitöö ja kodunduse aine eesmärgiks on õpetada traditsioonilisi ja nüüdisaegseid oskusi, teadmisi, väärtusi ja hoiakuid. Käsitöö tundides õpitakse kohustuslikult nelja osaoskust: õmblemine, tikkimine, heegeldamine ja kudumine. Läbivate teemadena käsitletakse rahvakunsti aluseid, eseme kavandamist, materjaliõpetust ja töö organiseerimist. III kooliastmes keskendutakse eelkõige loomingulisele tööle ja tootearendustsüklile. Õppesisus ja õppetulemustes on rahvakunst välja toodud mitmel moel: rahvarõivaste tundmine, Eesti etnograafiline element tänapäeva rõivastusel, märgid ja sümbolid, tikkimine eesti rahvakunstis jne. Lisaks leiab rahvakunst käsitlemist läbivate teemade ja pädevuste näol.

Õppematerjalidena kasutatakse käsitöö tundides enamasti Saara Kirjastuse poolt välja antud õpikuid, lisaks õpikutele kasutavad õpetajad erinevaid käsitöö ja rahvarõiva raamatuid ning internetiallikaid. Hoolimata käsitööalaste materjalide rohkusest on hellestikandit võrdlemisi vähe kajastatud. Olemasolevad hellestikandi õpetused on väga pinnapealsed ja mõeldud pigem täiskasvanud õppijale. Hellestega rõivaste kaunistamine on kuulunud meie esivanemate oskuste hulka ning need oskused väärivad edasi andmist järgnevatele põlvkondadele.

Kaasaegsel õpetamisel pööratakse tähelepanu õppeprotsessile ja erinevatele lähenemistele õppimisel. Tähtsal kohal on õppijakesksus ning õppijas erinevate oskuste arendamine. Ainealastele teadmistele ja oskustele lisaks püütakse õpilastes arendada õpioskust, koostööoskust ja eneseregulatsioonioskust. Need oskused on tähtsad, et toime tulla edaspidises elus. Iseseisev töö on üks meetod, et arendada õpilase eneseregulatsiooni ja õpioskuse võimet. Üheks viisiks iseseisvat tööd teha on töötada tööjuhendi järgi. Tööjuhendil peab olema ainepärane siht ning tööetapid peavad olema üksikasjalikult lahti kirjutatud.

Uuritud teooriast lähtudes loodi tööjuhendid hellestikandi õpetamiseks III kooliastmes. Tööjuhendite loomisel peeti silmas kaasaegset lähenemist õppimisele ja nõudeid tööjuhenditele. Tööjuhenditega on taotletud, et õppija osaleks aktiivselt õppimisprotsessis. Juhenditega arendatakse iseseisvat mõtlemist ning iseseisva töö oskust. Juhendid tutvustavad hellestikandit ja erinevaid hellestega tikkimismeetodeid. Kokku loodi seitse tööjuhendit. Lisaks erinevatele tikkimismeetoditele õpetavad juhendid tegema hellestikandis praktilisi töid. Loodud juhenditele võeti tagasiside viie eksperdi ja üheksa õpilase käest.

Eksperdid hindasid tööjuhendeid arusaadavateks, eakohasteks ja teostavateks III kooliastme õpilastele. Tööjuhendi tugevustena toodi välja head joonised ja sõnastuse konkreetsus. Ekspertide ettepanekute põhjal viidi juhendites sisse mõned muudatused. Õpilased hindasid tööjuhendeid jõukohasteks ja huvipakkuvateks ning sõnastust arusaadavaks. Ka õpilaste ettepanekul parendati ja viidi sisse muudatusi.

Tööjuhendite kvaliteedi edasiarendamiseks tuleks katsetada tööjuhendeid rohkemate õpilastega, et saada rikkalikumat tagasisidet. Samuti oleks tähtis, et eksperdid saaksid tööjuhendeid läbi töötada õpilastega, et üles leida juhendite kitsaskohad. Et loodud tööjuhenditest oleks suurem, kasu võtab töö autor endale südameasjaks viia sisse

tööjuhendites lubatud muudatused ja hiljem jagada tööjuhendeid mõnes digitaalses õppevara keskkonnas.

TÄNUSÕNAD

Soovin tänada oma juhendajat toetuse ja abi eest. Eriliselt soovin tänada Inna Rauda, kes konsulteeris, toetas ja andis head nõu tööjuhendite valmimisel. Suured tänud õpilastele, kes katsetasid tööjuhendeid ja aitasid oma tagasisidega neid parendada. Samuti tänan eksperte, kes leidsid aega tööjuhendeid analüüsida ja andsid intervjuude käigus konstruktiivset tagasisidet. Lisaks avaldan tänu kõikidele, kes aitasid mu töö valmimisele kaasa.

KASUTATUD ALLIKAD

Astel, E. 1998. Eesti vööd. Toim Kirkmann, L. Tartu: Kirjastus Ilmamaa.

Aineline ja vaimne kultuuripärand. *sine anno*. Euroopa Kultuuripärandiaasta.
<https://www.parandiaasta.ee/>, (12.03.2019).

Bolhuis, S. 2003. Towards process-oriented teaching for selfdirected lifelong learning: a multidimensional perspective. *Learning and Instruction* 13 (2003) 327–347

Eesti elukestva õppe strateegia 2020. 2014. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium.
<https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>, (28.12.2018).

Eesti rahvarõivad 2016.
<http://eestirahvaroiwad.blogspot.com/2016/02/alutaguse-kihelkonna-rahvaroiwad.html>,
(01.05.2019).

Esko, H. 2018. Rahvuslikud tööd käsitöö ainekavas. [Magistritöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Kultuurhariduse osakond. Kunstide ja tehnoloogia õpetaja.

Henno, I & Granström, S. 2012. Ülevaade aineõpetajate ja koolijuhtide veebiküsitlusest “Uutest riiklikest õppekavadest lähtuv kooliõppekavade arendus ja rakendamine”. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium.
https://www.hm.ee/sites/default/files/aineopetajate_ja_koolijuhtide_veebiküsitlus.pdf,
(26.04.2019).

Häidkind, P & Oras, K. 2016. Kaasava hariduse mõiste ning õpetaja ees seisvad ülesanded lasteaedades ja esimeses kooliastmes. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 4(2), 2016, 60–88
doi: <http://dx.doi.org/10.12697/eha.2016.4.2.04>

Irbo, M. 2011. Kohaliku pärimuskultuuri õpetamise võimalusi üldhariduskoolis setomaa I ja II kooliastme õpetajate hinnangul. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Sotsiaal- ja haridusteaduskond. (26.04.2019).

- Jürgen, T. 2015. Mulgi rahvarõivad. Tartu Ülikool Viljandi Kultuuriakadeemia. Viljandi.
- Kalberg, G & Pärtelpoeg, M. 2012. Võtete varamu klassiõpetajale. Kirjastus Studium.
- Karjatse, A & Kadajas, L. 2012. Kuusalu kihelkonna rahvarõivaste valmistamine. Veljo Tormise Kultuuriselts.
- Kidron, A. 1999. 122 õpetamistarkust. Tallinn: Andras & Mondo
- Kikas, E. 2005. Õpilase areng ja selle soodustamine koolis. Toim Ots, A. Üldoskused õpilase areng ja selle soodustamine koolis. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kont, Ü 2013. Helmevööde valmistamise tehnoloogia ning arendamine eesti muuseumikogude ainese põhjal [Magistritöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Pärandtehnoloogia magistriõppekava. (28.04.2019).
- Krull, E. 2018. Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Käis, J. 1992. Isetegevus ja individuaalne tööviis. Tallinn: Koolibri.
- Käis, J. 2018. Õpetuse alused ja teed. Tartu. Kirjastus Studium.
- Lepik, K & Harro-Loit, H. & Kello, K. & Linno, M. & Selg, M. & Strömpl, J. 2014. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Intervjuu. Tartu Ülikool. <http://samm.ut.ee/intervjuu>, (02.05.2019).
- Läänemets, Urve. 2000. Õppevara. Küsimusi ja kostmisi. Avita kirjastus.
- Manninen, I. 2009. Eesti rahvariiete ajalugu. Eesti Rahva Muuseum.
- Mida juku ei õpi, seda juhan ei tea. *s.a.* Näidiskava „Mida on vaja teada õppimisest?“ Rajaleidja. http://www.rajaleidja.ee/public/Suunaja/Grupinoustamine/uued_kavad/Oppimisest_juhend.pdf, (11.05.2019).
- Osula, K. 2008. Andmeanalüüs. Tallinn: Tallinna Ülikool. <http://www.tlu.ee/~kairio/failid/kysimused.pdf>, (03.05.2019).
- Pata, K. 2010. Uurimuslike oskuste arendamine arvutiga. Toim Eve Kikas. Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Pedaste, M. 2017. Nüüdisaegse õpikäsituse mudel.

https://www.youtube.com/watch?v=srluw013FLQ&feature=em-upload_owner,
(26.02.2019).

Pedastsaar, T. (s.a). Õppimise olemus. Õppija iseärasused ja nende arvestamine õppeprotsessis.

<https://erinevadoppijad.weebly.com/otildeppimise-olemus.html>, (20.04.2019).

Pink, A. 2003. Õmblemine. Saara Kirjastus.

Pink, A. 2005. Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus. Saara Kirjastus.

PRÕK (Põhikooli riiklik õppekava). Riigi teataja. RT I, 14.01.2018, 1; RT I, 14.02.2018,
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114022018008?leiaKehtiv>, (08.04.2019).

PRÕK, lisa 7. (Ainevaldkond "Tehnoloogia"). 2014. Põhikooli riiklik õppekava. Lisa 7.
<file:///C:/Users/rietd/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/9V95NDZ6/1m%20lisa7.pdf>, (08.04.2019).

Raud, I. 2016. Vändra kihelkonna rahvarõivad. Saara Kirjastus.

Rahvakultuuri Keskus. 2014. Vaimse kultuuripärandi õppematerjalid. Abiks õpetajale traditsiooniliste teadmiste ja oskuste lõimimisel ainetundidesse.
https://www.rahvakultuur.ee/s2/1783_11557_707_Loe_infovihiikut_siin.pdf, (14.03.2019).

Riet, D. 2012. Viljandimaa pärlivööd. [Diplomitöö]. Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool. Asukoht: Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool.

Rätsepso, S 2013. Muinas- ja keskaegsed peapärjad Siksälä kalmistul. [Seminaritöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Rahvusliku käsitöö osakond. (28.04.2019).

Salumaa, T & Talvik, M. 2003, 2004. Ajakohastatud õppemeetodid. Tallinn: Kirjastus Merlecons & Ko OÜ.

Sa Innove. 2016. ESF tegevus „Kaasaegse ja uuendusliku õppevara arendamine ja kasutuselevõtt“. Ülevaade üldhariduse õppevara kaardistusest 2016. a.
https://www.hm.ee/sites/default/files/oppevara_kaardistus_kokkuvote_0.pdf, (26.04.2019)

Soone, O. 1988. Tikime. Tallinn: Kirjastus Valgus.

Tamm, A. [a]. 2017. Õpetajakesksest õppijakeskse õpetamiseni. Nüüdisaegne õpikäsitus. Tartu Ülikool.

<https://sisu.ut.ee/opikasisitus/%C3%B5petajakesksest-%C3%B5ppijakeskse-%C3%B5petamiseni>, (20.02.2019).

Tamm, A. [b]. 2017. Nüüdisaegse õpikäsitususe põhiprintsiibid. Nüüdisaegne õpikäsitus. Tartu Ülikool.

<https://sisu.ut.ee/opikasisitus/nüüdisaegse-õpikäsitususe-põhiprintsiibid>, (20.02.2019).

Tehnoloogia pädevus. Tehnoloogia. Innove õppekavad.

<https://opekava.innove.ee/pohiharidus/tehnoloogia/tehnoloogia/>, (09.04.2019).

Tõnismann, L. 2007. Tikkimine. Tallinn: Kirjastus Varrak.

Unt, I. 1974. Õpilaste aktiveerimine tunnis. Tallinn: Kirjastus Valgus.

Unt, I. 1966. Õpilaste iseseisev töö tunnis. Tallinn: Kirjastus Valgus.

Vaimne kultuuripärand Eestis. 2015. Toim. Porila, K. Rahvuskultuuri Keskus. Tallinn.

https://www.rahvakultuur.ee/s2/1783_11557_707_Loe_infovihikut_siin.pdf, (14.03.2019).

Vinter, K. 2017. Traditsiooniline vs konstruktivistlik õpikäsitus. Õpikäsitus: teooriad, uurimused, mõõtmine. Analüütiline ülevaade. Toim Heidmets, M. Tallinna Ülikool https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/55716/Opikasisitus_Kirjanduse_ylevaade_TLY.pdf?sequence=3&isAllowed=y, (24.01.2019).

Õpetajate ja haridusasutuse juhtide täiendusõppe prioriteedid 2016. aastaks. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium.

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=2ahUKEwiPyXUgeHhAhUBxIsKHQcBAu0QFjACegQIBRAC&url=https%3A%2F%2Fwww.hm.ee%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fopetajate_ja_haridusasutuste_juhtide_taiendusoppe_prioriteedid_aastaks_2016.docx&usg=AOvVaw1zutXZlaTjBqB4I6tqb8d9, (21.01.2019).

Õpikäsitus 2018. Tallinn: Haridus- ja teadusministeerium.

<https://www.hm.ee/et/opikasisitus>, (25.02.2019).

Õpikäsitususest ja selle muutumisest 2017. Tallinn: Haridus- ja teadusministeerium.

https://www.hm.ee/sites/default/files/har_min_broshyyr_12lk_est_veebi.pdf, (25.02.2019).

Õunapuu, L. 2014. Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikool.

TÖÖJUHENDITES KASUTATUD ALLIKAD

Astel, E. 1998, lk 219-227. Eesti vööd. Kirjastus Ilmamaa.

Jürgen, T. 2015. Mulgi rahvarõivad. Tartu Ülikool VKA. Viljandi.

Kont, Ü. 2013. Helmevööde valmistamise tehnoloogia ning arendamine eesti muuseumikogude ainese põhjal. Tartu Ülikooli VKA.

Kont, Ü & Raudmaa, A & Raud, I 2017. Saara Kirjastus.

Kull, T. 2014. Rahvarõivaid Vooremaa veerelt. Saara Kirjastus.

Pink, A. 2003. Õmblemine. Saara Kirjastus.

Pink, A. 2005. Tikkimine. Väike rahvarõivaõpetus. Saara Kirjastus.

Tõnismann, L 2007. Tikkimine. Kirjastus Varrak. Tallinn.

Rätsepso, S 2013. Muinas- ja keskaegsed peapärjad Siksälä kalmistul. Tartu Ülikooli VKA.

Ristsõna internetis asub siin: <https://crosswordlabs.com/view/helmestikand>

Värv, E. Eesti rahvarõivad. Talupojarõivaste areng esiajast 19. sajandini.

Loe tekst läbi ja lahenda ristsõna

Rahvarõivad on välja kujunenud sajandite pikkuse loomingu tulemusena. Rõivad olid mõeldud eelkõige kehakatmiseks ning külma eest kaitseks, kuid samuti andis rõivas teada kandja päritolust ja seisusest.¹

Rõivaste kaunistamisel kasutati mitmeid erinevaid materjale ja tehnikaid, üheks kaunistuselemendiks olid pärlid. Pärlid on nimetatud veel *helmesteks* ja *kudrusteks*. Arheoloogiliste leidude põhjal saab järeldada, et Eestis on talurahvas rõivaid kaunistanud pärlitega juba 11. sajandist alates.² Eesti rahvarõivastel kasutatavast helmestikandist on teateid 16. ja 17. sajandist, kus seelikute (*ümbrikute*) alläärt kattis helmestikandiga kaunistusriba.³ Mulgimaal lisati helmeid pearäti maalile, et anda sellele reljeefset helki.¹ Laiema leviku sai helmestikand 19. sajandil kui hakati kaunistati lahttaskuid, tubakakotte ja võid.⁴

Pärlitega kaunistati rõivaid ja peakatteid. Kaunistamisviise on olnud erinevaid, tavalisemad tikkimismeetodid olid pärlite kinnitamine ükshaaval, korraga terve niiditäie pärlite (kee kaupa) kinnitamine või tikiti riidepind tihedalt pärlid täis, moodustades nendest mitmesuguseid keerulisi mustreid ja ornamente.⁵

Holstre tanu maal VM 9106: 10
Jürgen, T (2015, lk 302, 303).

¹ Jürgen, T 2015. Mulgi rahvarõivad. Tartu Ülikool VKA. Viljandi

² Rätsepso, S 2013. Muinas- ja keskaegsed peapärjad Siksälä kalmistul. Tartu Ülikooli VKA

³ Värvi, E. Eesti rahvarõivad. Talupojarõivaste areng esiajast 19. Sajandini

⁴ Astel, E (1998, lk 219-227). Eesti võid. Kirjastus Ilmamaa

⁵ Tõnismann, L 2007. Tikkimine. Kirjastus Varrak. Tallinn

HELMESTIKANDIGA VÖÖD

Rahvapärased vööd on kuulunud naiste ja meeste igapäevase ning piduliku rõivastuse juurde. Vööd olid mõeldud eelkõige rõivaste kinnitamiseks ja keha toetamiseks, kuid lisaks omistati vöödele mitmeid maagilisi uskumusi. Usuti, et vöö moodustab kandja ümber kaitsva sõõri, annab kehale tugevust ja kaitseb kandja tervist.⁴

Vööd kuulusid eesti rahvatraditsioonis erinevate kombestike juurde. Neid kasutati rituaal- ja kinkeesemetena. Suur osatähtsus oli vöödel pulmatraditsioonides. Vööd kinkides usuti, et see aitab ennetada halba, kindlustab edu ettevõtmistes ja loob hea kontakti uue koduga.⁴

Üheks vööliigiks oli *helmevöö* ehk pärlivöö, mille tikkis pruut oma peigmehele pulmadeks. Helmevööde kasutamine algas 19. sajandi keskel ja levis üle Eesti, vaid saartelt puuduvad teated nende kandmisest. Helmevööid kanti nii traditsioonilise rahvarõivaga, kui ka linnamoelise rõivaga kuni 20. sajandi alguseni. Neid kandsid mehed ülerõivastel pidulikel puhkudel - algul pikk-kuubedel ja kasukal, hiljem palitul. Helmevööid peeti jõukuse ja uhkuse tunnuseks. Helmevööde alusmaterjaliks on pargitud nahariba, mille peale on pandud linane riie või *kanvaa*. Helmed on tikitud ühekaupa ruudustikule paikutatud mustri järgi, nii et kogu pind on tihedalt helmestega kaetud. Mitmevärvilistest helmestest on tikitud õisi, varsi, lehti marju ja moodustatud taimornamente. Tikkimiseks kasutati helmeid suuruses 11-13. Vööd kinnitati eest metallpandlaga.⁴ [Loe lisa](#)

Vändra kihelkonna vöö. Kont. Ü, Randmaa. A, Raud. I (2017, lk 170).

Vändra kihelkonna vöö

Viljandimaa helmevöö
VM 10096: E112

HELMESTIKANDIGA SEELIKUD JA TASKUD

Naiste riietusesemena levisid 18. sajandi alguses *vaipseelikud*. See oli vanem seelikuvorm, kus ristkülikukujuline riidelaid mähiti ümber puusade ja seoti kirivööga kõvasti ümber keha kinni. Vaipseeliku kõrval hakkas levima kitsamaks õmmeldud ühevärviline seelik ehk *ümbrik*, mille alläärt kaunistas pärlitest tikandiosa ehk *helmetari*, *kudrustükk*, *kõverik*. Tikand tehti käega ette joonistatud joone järgi punasele kalevile, klaashelmed aeti pärlikeena niidile ja tikiti raamile kinnitatud riidele. Pärlitega kaetud riie (kalev) õmmeldi hiljem musta värvi seeliku äärde. Helmestikandiga kaunistatud seelikud püsisid kasutusel kogu 18. sajandi jooksul.³ [Loe lisa](#)

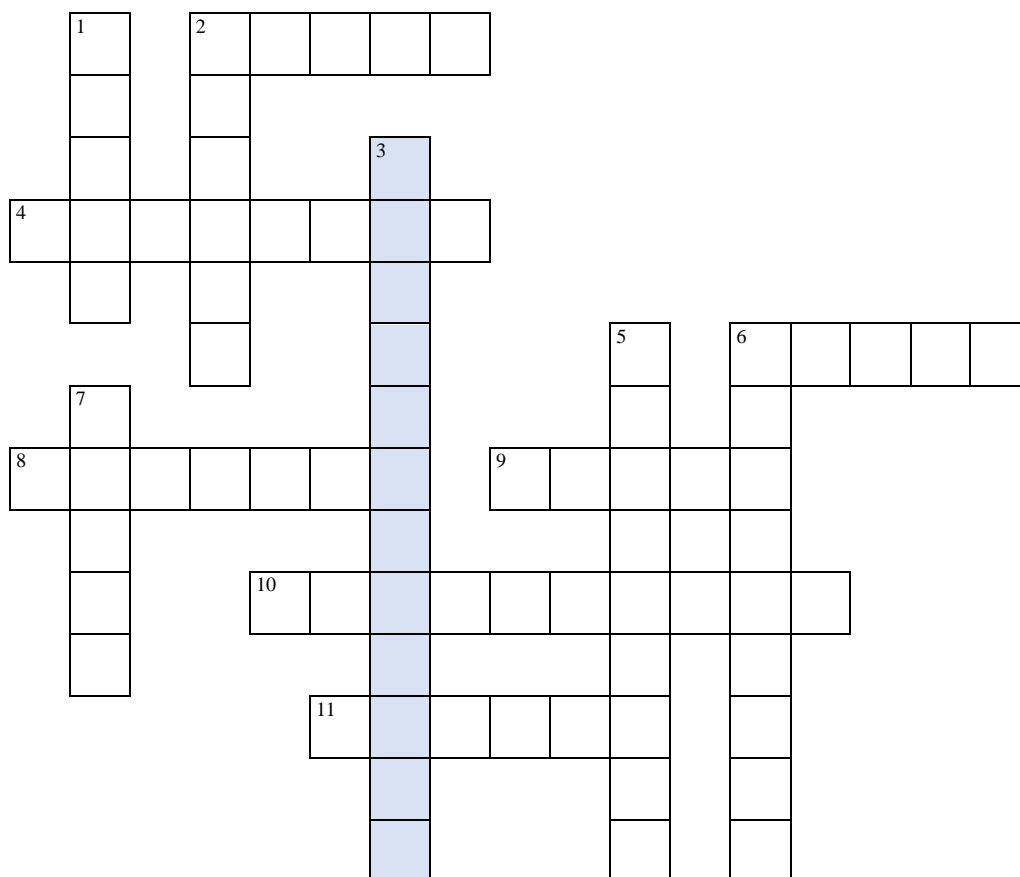

Helmetari. Kull, T (2014, lk 16, 17)⁶

⁶ Kull, T 2014. Rahvarõivaid Vooremaa veerelt. Saara Kirjastus

Kont, Ü (2013) Helmevööde valmistamise tehnoloogia ning arendamine eesti muuseumikogude ainese põhjal. Tartu Ülikooli VKA

Ristsõna internetis asub siin: <https://crosswordlabs.com/view/helmestikand>

Paremale

2. Usuti, et vöö moodustab kandja ümber kaitsvaMille?
4. Kuidas helmeid teisiti nimetati?
6. Kes kandsid helmevõid pidulikel puhkudel?
8. Kuidas nimetatakse rõivast, mille peal kandsid mehed helmevõid?
9. Vööd kuulusid erinevate kombestike juurde, millistel traditsioonidel oli vöödel suur osatähtsus?
10. Kuidas nimetati rahvariide vanimat seelikut?
11. Millist materjali kasutati helmevööde tegemiseks?

Alla

1. Kes valmistas peigmehele helmevöö?
2. Mis on see Eest piirkond kus puuduvad teated helmevööde kandmisest?
3. LAHENDUSSÕNA:Kuidas nimetatakse helmestega tikitud pinda?
5. Kuidas nimetati helmestega tikitud kaunistust seelikul?
6. Vööd olid mõeldud eelkõige rõivaste kinnitamiseks, kuid lisaks omistati vöödele..... uskumusi. Milliseid?
7. Kuidas nimetatakse materjali millele tikiti helmestest kaunistus seelikul?

Iga töö algab kavandamisest. Kavandi tegemisel tuleb arvestada soovitud eseme mõõtude ning materjalidega. Ideid ja inspiratsiooni saab koguda rahvakunstist, uskumustest ja meid ümbritsevast keskkonnast.

Juba ammustest aegadest on eestlased kasutanud ehetel, tekstiilil ja tarbeesemetel erinevaid sümboleid ja märke, millele nad on omistanud kaitsemaagilisi tähendusi. Usuti, et märgid omavad kindlat eesmärki ja väge. Nõiamärgid sümboliseerisid üleloomulikke jõude ning neid tehti kurja kaitseks, õnnetuste ja haiguste vastu. Samuti kasutati märke, mis tõid kandjale õnne. Enamus märkidel oli aga sümboolne tähendus. Need sümboliseerisid emakest maad, päikest, naiselikust jne. [Loe lisa](#)

Raamatudest või internetist leiab nii geomeetrilisi (ruudustikul põhinevaid) mustreid kui taimornamente, mida saab inspiratsioonina kasutada.

MUSTRI KAVANDAMINE

- **Helme kaupa tiheda pinna tikkimise** puhul kavanda oma muster rudulisele paberile, kus iga ruut tähistab ühte pärlit. Selleks sobivad geomeetrilised mustrid mis on paigutatud ruudustikule, näiteks ristpistetikandi või kinda-ja sukakirjad. Üks võimalus kavandamisel on kasutada sümboleid ja märke ning luua tähendus oma ehetele.
 - Kõrvarõngaste kavandamisel tiheda pinna tikkimisel arvesta, et kõrvarõngas liiga raske ei saaks. Selle vältimiseks ära kavanda mustrit suuremaks kui 11 x 11 pärlit.
- **Helmekee kaupa tikkimisel ettejoonistatud joone järgi** võid kasutada inspiratsioonina lilltikandit või leiad innustust ümbritsevast keskkonnast.
- Erinevat värvi pärlitega mustri tegemisel kasuta värvipliiatseid.
- Mustri kavandamisel arvesta tehtava eseme materjali ja mõõtudega.
- Enne eseme valmistamist, tee tööproov.

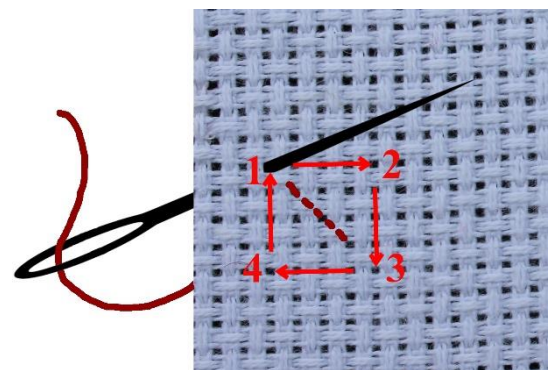

Soovitused:

- Ilusa tikandi tegemiseks on vaja linast riidet millel, oleks ühtlane kanga pind.
- Kasuta tikandi tegemisel ühesuuruseid klaashelmeid (seemnehelmeid).
- Tikandi kestvuse kindlustamiseks on soovitatav kasutada ekstra tugevat niiti (Nylbond).
- Kinnita niit kangale väikeste pistete abil.

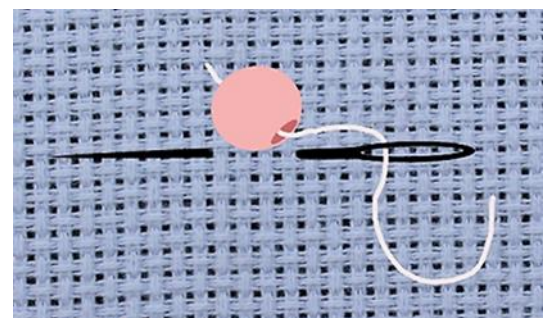
Töö käik

- Kinnita niit ja too nõel riide pahemalt poolelt lõimede vahelt riide paremale poolele.
- Loe lõime (paremale)- ja koelõngu (alla), nii et tekiks riidele mõtteline ruut (lõime- ja koelõngade arv võib erineda).
- Pane nõel pärlist läbi ja aja pärl niidile.

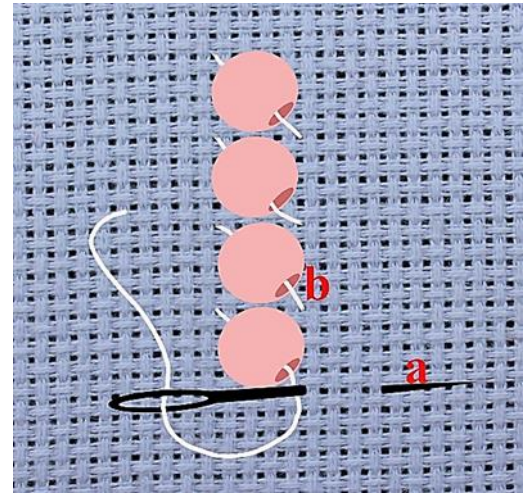

Ruut peab olema nii suur, et pärl sinna diagonaalis sisse mahub.

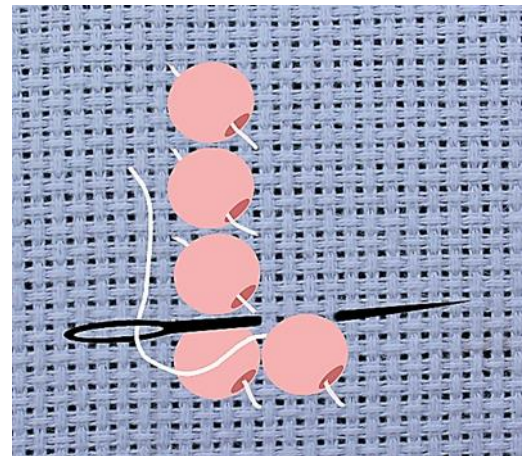
- Torka nõel mõttelise ruudu diagonaali punkti 3 ja tule nõelaga välja punktist 4. *Vaata eelmist pilti.*
- Esimesel real tiki pärleid ülevalt alla.

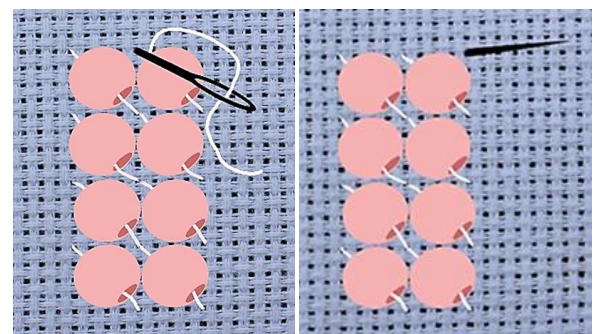
- Tiki pärlirida lõpuni.
- Rea viimase pärl kinnitamise järel tule nõelaga välja punktist a ja sisene nõelaga punkti b.

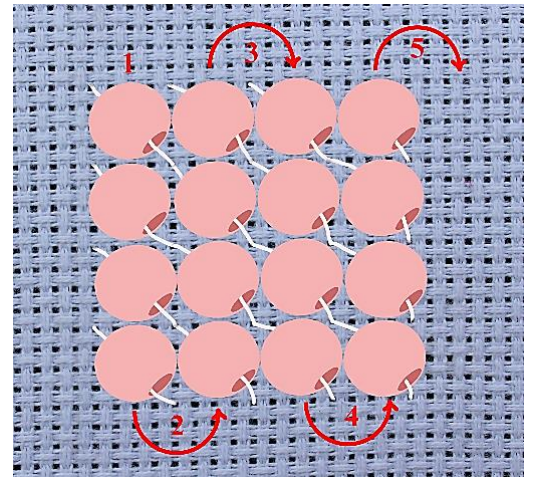
- Nüüd alustad tikkimist alt üles.

- Kinnita rea viimane pärl, siis liigu nõelaga riide pahemalt poolt nii mitu lõimelõnga edasi (paremale) kui oled siiani kasutanud ja too nõel lõimede vahelt riide paremale poolele.
- Edasi tiki nii nagu tikkisid esimest rida.

- Kui oled teise reaga lõpuni jõudnud, siis tiki kolmas rida nii nagu tikkisid esimest rida ülevalt alla, neljas rida alt ülesse jne.
- Niidi jätkamisel või tikkimistöö lõpetamisel peida niidiotsad töö pahemale poolele tikandi alla.

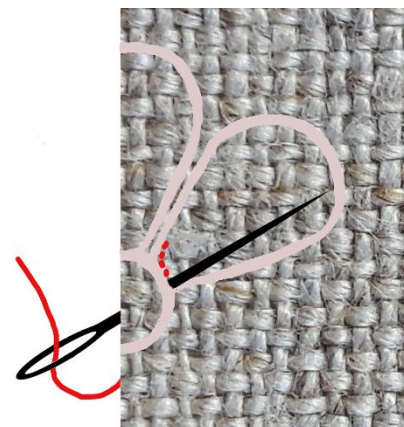

Töö käik

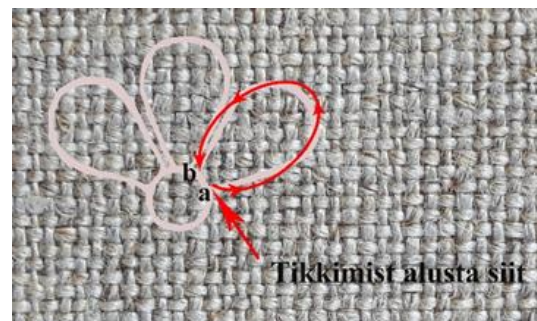
- Joonista riidele meelepärane muster.
- Joonistamiseks kasuta spetsiaalset pliiatsit, kriiti või seepi.

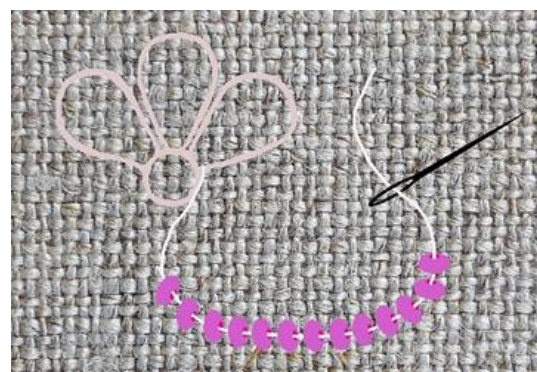
- Kinnita niit kangale väikeste pistete abil.
- Too nõel mustridetaili algusest riide pahemalt poolelt paremale poolele.

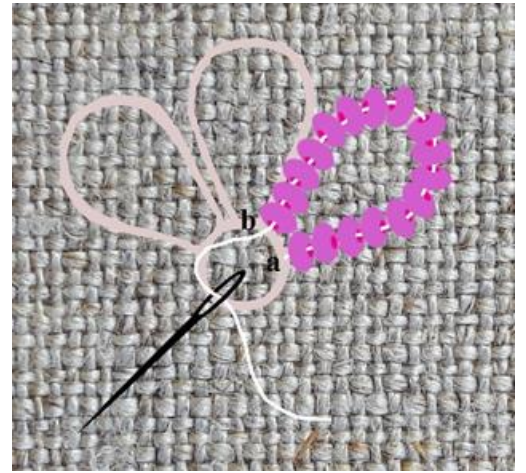
- Lille kroonlehe tikkimist alusta punktist a.
- Kroonleht lõppeb punktis b.

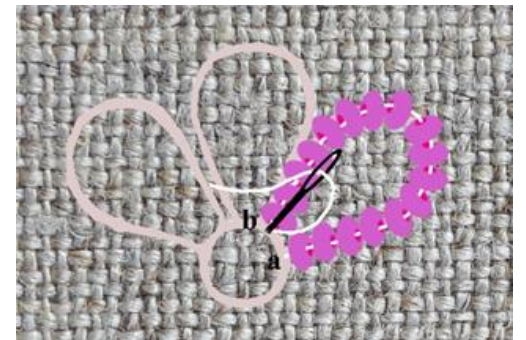
- Aja pärlid niidile.

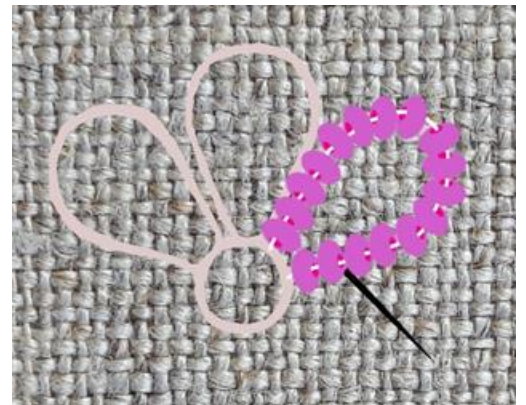
- Vahepeal proovi, et pärlikett ulatuks punktist a punkti b.
- Pärlid peavad asetsema tihedalt üksteise kõrval.

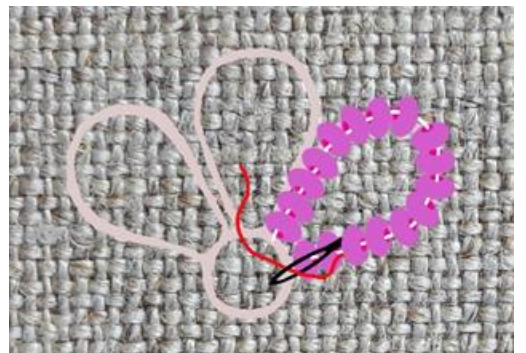
- Pista nõel riidesse punktist b.

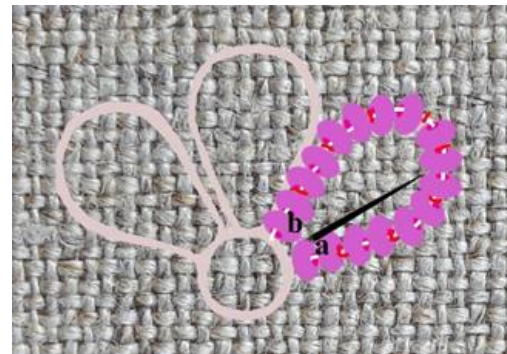
- Tule nõelaga pärlite vahelt riide paremale poolele.
- Pista nõel teiselt poolt niiti riidesse.
Vaata järgmist pilti.

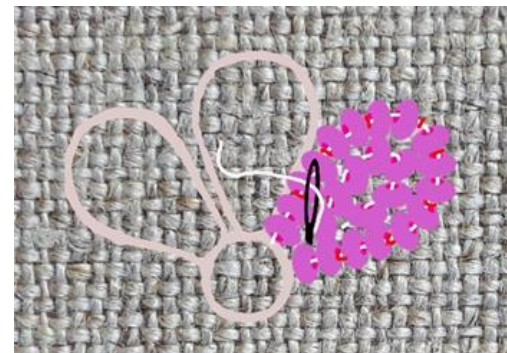
- Kinnita pärlirida iga 2 või 3 pärliga tagant.

- Tule nõelaga pärlirea seest riide paremale poolele.
- Lüki pärlid uuesti niidile, kata samamoodi tikkides õiekroonlehe sisepind.

- Kinnita niit iga paari pärl tagant.
- Niidi jätkamisel või tikkimist lõpetades peida niidiotsad tikandi taha.

- Jätka joonise järgi tikkimist.

Vajaminevad materjalid ja töövahendid

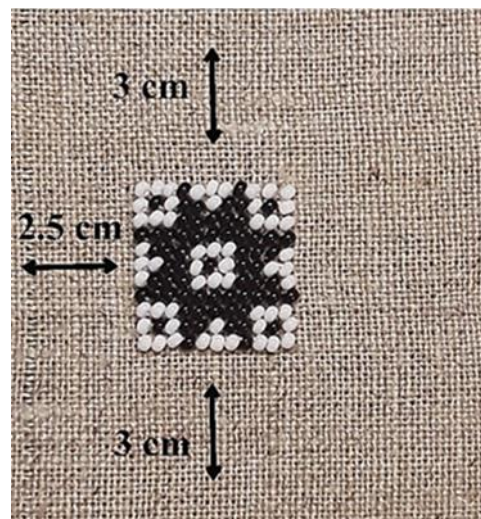
- Erinevat värvi pärlid (klaashelmed, seemnehelmed) suuruses 11/0.
- Kõrvarõnga konksud ja väike metallrõngas.
- Nylbond tugev niit.
- Linane riie 15 cm x 7 cm.
- Pärlinõel.
- Nööpnõelad.
- Õpik „Õmblemine” (Anu Pink 2003).
- Helme kaupa tiheda pinna tikkimise tööjuhend.

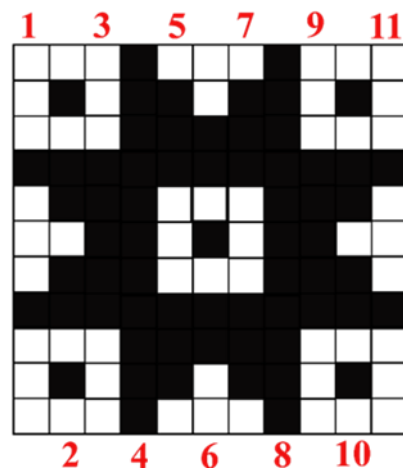
Töö käik

Kõrvarõngaste tegemiseks ei kulu palju riidet, kuid on mugavam tikkida natuke suuremale riidetükile.

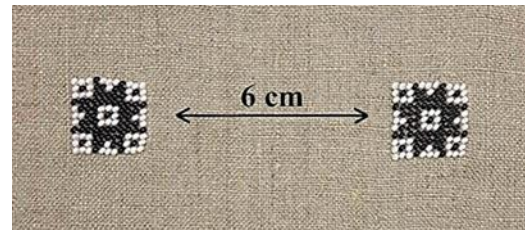
- Võta linane riie 15 x 17 cm ja jäta riide servadesse õmblusvaru 2,5- 3 cm.
- Tikkimist alusta riide vasakust servast, kuhu oled jätnud ka õmblusvaru.

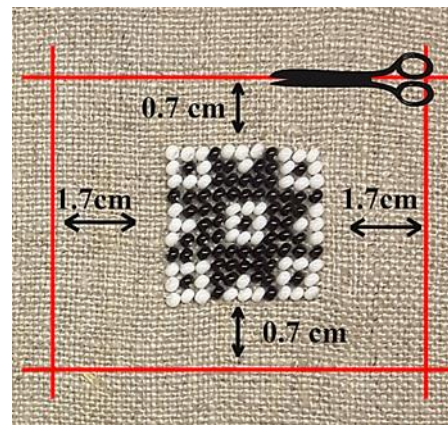
- Alusta tikkimist nr 1 juurest alla, siis nr 2 juurest ülesse jne.
Vaata helme kaupa tiheda pinna tikkimise juhendit.
- Tikkimise lõpetamisel või niidi jätkamisel, saad niidi kinnitada tikkimisel tekkinud niidiridade taha, tõmmates nõela niidiga pistetest läbi.

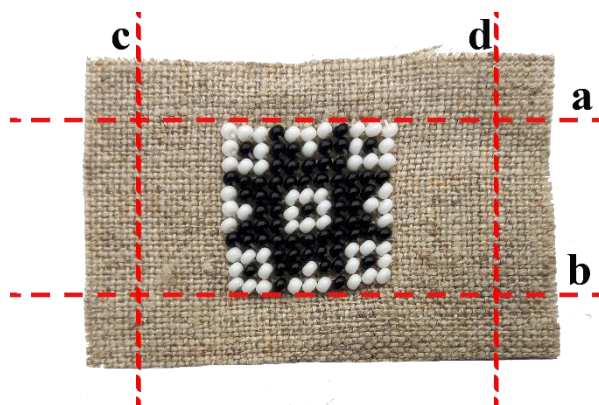
- Tiki valmis ka teise kõrvarõnga põhi. Jäta tikandite vahele õmblusvaru 6 cm.

- Lõika välja detailid nii, et tikandi ülesse ja alla serva jäta 0,7 cm õmblusvaru.
- Paremale ning vasakule arvesta riidet pool tikandi laiust + 0,7 cm õmblusvaru.
- Näide: tikand on 2 cm lai, mõõda 1 cm + 0,7 cm riidet ehk 1,7 cm.

- Pööra ülemine (a) ja alumine (b) riideserv pärlite äärest töö pahemale poolele.
- Pööra külgedelt (c; d) riie 0,7 cm ulatuses töö pahemale poolele.

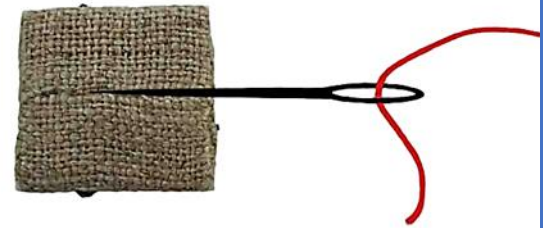
- Kinnita pööratud servad nõõpnõeltega.
- Soovitav on teha toiminguid paralleelselt mõlema kõrvarõngaga.

- Jälgi, et mõlemad küljed saavad töö keskel kokku.

- Õmble keskjoon ja servad peitepistega kokku.
- *Peitepiste õpetust saad vaadata õmblemise õpikust lk 99.*

- Õmble ruudukese külge metallrõngas ning kinnita see kõrvarõnga konksule.

Vajaminevad materjalid ja töövahendid

- Erinevat värvi pärlid (klaashelmed, seemnehelmed) suurus 11/0.
- Karabiinhaak, 2 väikest metallrõngast, 2 hammastega kinnitust.
- Linane riie 25 cm x 9 cm.
- Nylbond ekstra tugev niit.
- Pärlinõel ja nõöpnõelad.
- Käärid, näpitsad.
- Mõõdulint ja joonlaud.
- Õpik „Õmblemine” (Anu Pink 2003).
- Helme kaupa tiheda pinna tikkimise tööjuhend.

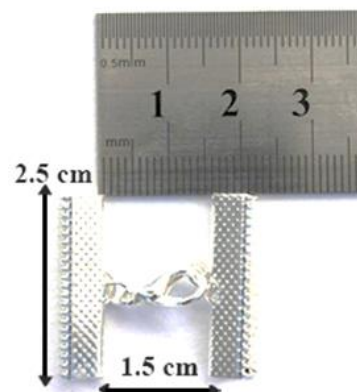

Töö käik

- Kinnita metallrõngad hammastega kinnitite külge, üks rõngas ühele kinnitile ja teine rõngas teise kinniti külge.
- Ühe rõnga külge kinnita ka karabiin. Pigista rõngad näpitsatega kokku.

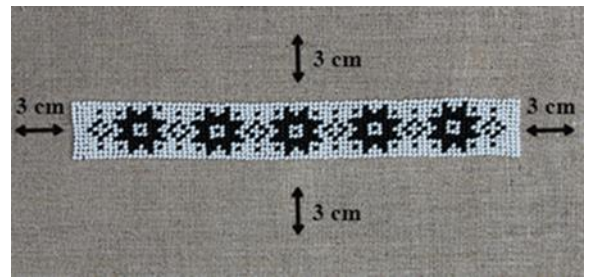

- Ühenda kinnitid omavahel ja mõõda nende vahe ära.
- Mõõda randme ümbermõõt, lisa sellele kinnitite vahe mõõt, ning lisaks veel 1 cm (lisa arvestatakse, et käevõru ei jääks tihedalt ümber randme). *Vaata näidet*
- Käevõru pikkuse määrab randme ümbermõõt + 1 cm ja kinnitite vahemõõt. Käevõru laiuse määrab kinnitite mõõt, joonisel oleval näitel on selleks 2,5 cm.

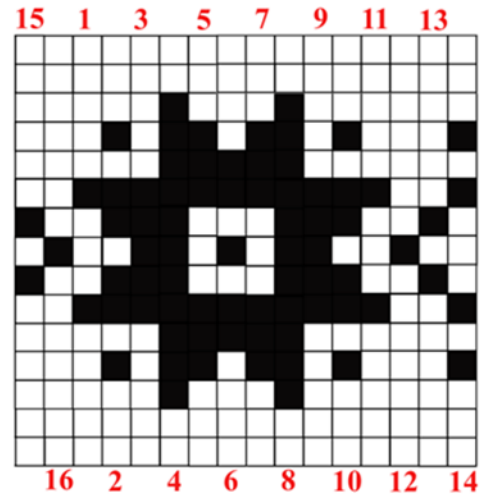

- *Näide: kinnitite vahe on 1,5 cm, randme ümbermõõt on 16 cm, lisaks veel 1 cm, kokku käevõru pikkuseks tuleb 18,5 cm.*

- Võta linane riie ja jäta riide servadesse õmblusvaru 3 cm.
- Tikkimist alusta riide vasakust servast, kuhu oled jätnud ka õmblusvaru.

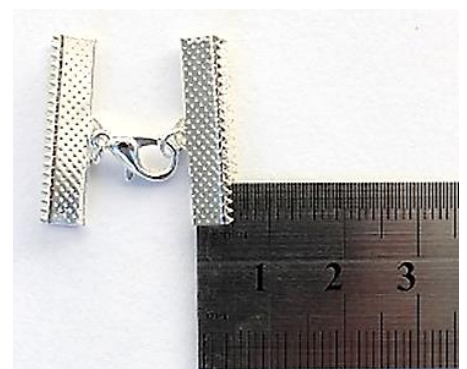
- Alusta tikkimist nr 1 juurest alla, nr 2 juurest ülesse jne. *Vaata helme kaupatiheda pinna tikkimise juhendit.*
- Käevõru mõlemad otsad peavad olema ühesugused, selleks alusta tikkimist kaheksakanna algusest.

- Kui käevõru ei tule vajaliku mõõduga, saad vajadusel mustiridu käevõru algusesse juurde tikkida.

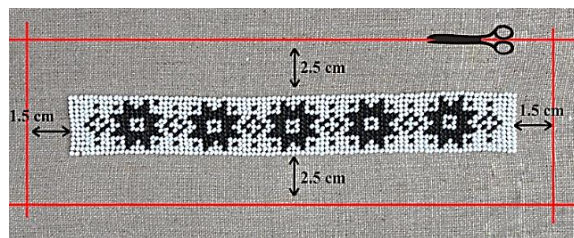

- Mõõda kinnituse sisemõõt, asetades joonlaua kinnituse sisse.

Kinniti sisemõõt 0,5 cm.

- Lõika detail välja, nii et paremale ja vasakule jäta 1,5 cm õmblusvaru ning ülemisse ja alumisse serva jäta 2,5 cm riidet.

- Käevõru otstele õmblusvaru arvestamisel tuleb lähtuda kinniti sisemõõdust 0,5 cm + 1 cm.

- Näide: tikand on 2,5 cm lai, siis mõõdan 1,25 cm + 1,25 cm ehk 2,5 cm riidet.

- Pööra ülemine (a) ja alumine (b) riideserv pärlite äärest töö pahemale poolele.

- Pööra külgedelt (c; d) riie 0,5 cm pärlite äärest töö pahemale poolele.

- 0,5 cm riidet (külgedele c; d) jäetakse kinnitite paigutamiseks

- Kinnita pööratud servad nõõpnõeltega.

- Õmble keskjoon ja servad peitepistega kokku.

Peitepiste õpetust saad vaadata õmblemise õpikust lk 99.

- Kinnita näpitsate abiga kinnitused tikandi äärde.

Kata kinnitus pigistamise ajaks riidega, et näpitsate jälgi peale ei jääks.

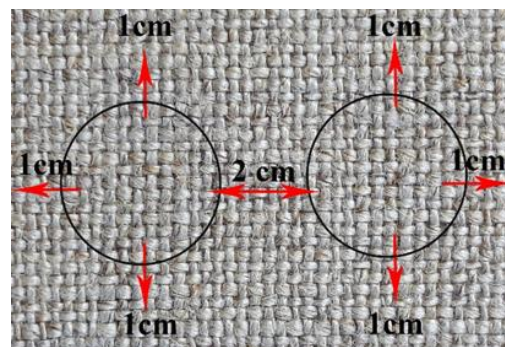
Vajaminevad materjalid ja töövahendid

- Erinevat värvi pärlid (klaashelmed, seemnehelmed) suuruses 11/0.
- Nylbond ekstra tugev niit ja pärliõel.
- Karabiinhaak, 3 väikest metallrõngast, 2 paelaotsikut ja nahast pael.
- Linane riie 14 cm x 14 cm.
- Liimiriie 14 cm x 14 cm.
- Õmblusniit ja nõel.
- Pliiats ja käärid.
- Papp 5 cm x 5 cm.
- Triikraud ja näpitsad.
- Õpik "Õmblemine" (Anu Pink 2003).
- Õpik "Tikkimine" (Anu Pink 2005).
- Tööjuhend "Helmekee kaupa tikkimine ette joonistatud joone järgi".

Töö käik

- Kinnita liimiriie linasele riidele.
Liimiriide liimine pool pannakse põhikanga pahema poole vastu ja kinnitatakse kuuma triikraua abil.
- Joonista kriidiga riidele kaks 5 cm läbimõõduga ringi, jätta õmblusvaru kahe ringi vahele 2 cm ja äärtesse 1 cm.

- Lõika joontest 1 cm kauguselt ringid välja.
- Joonise kulumise vältimiseks võid ringjoone traageldada.
- Joonista papile ring läbimõõduga 4,9 cm ja lõika ring välja.

- Joonista ühele riidest ringile kriidi või spetsiaalse pliiatsi abil endale meelepärane muster.

- Kinnita töö pahemale poolele niit ja alusta tikkimist.
- *Vaata tööjuhendit “Helmekee kaupa tikkimine ettejoonistatud joone järgi”.*
- Tiki töö valmis.

- Pane ringide paremad pooled vastamisi ja õmble käsitsi üle poole ringi kokku (*vaata järgmist pilti*). Õmblemiseks kasuta tikkpistet.
- *Tikkpiste õpetust saad vaadata õpikust “Tikkimine”, lk 17.*
- Kui kasutasid joonise kulumise vältimiseks niiti, siis nüüd eemalda see.

- Peale õmblemist, lõika ringi õmblusvaru äärtesse kolmnurgad. Jälgi, et sa õmblust katki ei lõika.
- Pööra töö õiget pidi ja pane papp ringi sisse. Veendu, et see üleni sisse mahub ja õmbluse saab kinni õmmelda.

- Keera õmblusvaru töö sisse ja õmble serv peitepistetega kinni.
- *Peitepiste õpetust saad vaadata õmblemise õpikust lk 99.*
- Otsusta, kuidas tikand ripatsil rippuvas asendis kõige ilusamini jääb ning õmble metallrõngas töö külge.

- Pane nahkpael ehtest läbi.
- Kinnita näpitsate abiga nahkpaelale otsad, siis nende külge metallrõngad. Ühele otsale kinnita ka karabiinhaak.

Lisa 8 Hinnanguleht õpilastele

Hea õpilane!

Suur tänu, et oled nõustunud töötama minu koostatud tööjuhendite järgi!

Palun täida iga tööjuhendi kohta ka küsimustik. . Küsimustikule vastamine on anonüümne, infot ei avalikustata, vastuseid kasutan oma töös.

Hinda juhendeid 5- palli skaalal kus 5 tähendab nõustumist ja 1 mitte nõustumist.

	5	4	3	2	1
Tööjuhendi sõnastus oli mulle arusaadav?					
Joonised ja fotod olid töö teostamisel toetavad?					
Tööjuhend oli mulle jõukohane?					
Tööjuhendil pakutav info/ese oli mulle huvipakkuv?					
Tööjuhendi järgi oli huvitav töötada.					

Mis selle tööjuhendi juures jäi Sulle

arusaamatuks?.....
.....
.....

Millise töövõtte juures Sa pidid abi

paluma?.....
.....
.....

Hinda mil viisil eelistad töövõtteid õppida? Tee vastavasse lahtrisse rist

	Kindlasti on nii parem	Pole vahet	Nii ei saa selgeks
Õpetaja seletusi kuulates			
Kaaslastega koos tehes			
Ise lugedes ja uurides			

Mis klassis Sa õpid?

Lisa 9 Küsimused ekspertidele

Suured tänud tööjuhenditega tutvumise eest!

Palun Teil täita küsimustikku leht, mille eesmärk on välja selgitada ekspertide hinnang minu poolt koostatud tööjuhenditele ja nende kasutamisele üldisemalt. Küsimustik on anonüümne, saadud tulemusi kasutatakse ainult magistritöö raames.

1. Kui kaua olete töötanud õpetajana ja kui kaua olete töötanud käsitöö õpetajana?
2. Millistes olukordades kasutate tööjuhendeid ja miks?
3. Kuidas suhtute õpilaste õppimisse iseseisvalt tööjuhendite järgi? Miks?
4. Kas minu poolt koostatud tööjuhendid on selgelt sõnastatud ja arusaadavad?
5. Kas tööjuhenditel pakutavate esemete tegemine on III kooliastme õpilasele eakohane ja teostatav?
6. Millised parandusi/ täiendusi võiks teha tööjuhendite paremaks muutmisel?
7. Kas koostatud tööjuhendid ja esemed tööjuhenditel on õpilastele motiveerivad?

Tänan vastamise eest!

Lugupidamisega

Dagmar Riet

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.

Mina, Dagmar Riet (13.07.1981)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose mille juhendaja on Tiia Pedastsaar, PhD „Helmestikandi õpetamine III kooliastmes. Iseseisva töö juhendid“.

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis 19.05.2019